

रसिकवरा

(अन्य रसिक प्रतिक्रियांचा काव्यसंग्रह - भाग २)

रचना

डॉ. मंजूषा कुलकर्णी

(साहित्य अकादमी पुरस्कारप्राप्त लेखिका, कवयित्री)

रसिकवरा (अन्य रसिक प्रतिक्रियांचा काव्यसंग्रह - भाग २)

रचना : डॉ. मंजूषा कुलकर्णी
(साहित्य अकादमी पुरस्कारप्राप्त लेखिका, कवयित्री)
साकेत / २५, जयवंत पालकर मार्ग,
पोद्दार रुग्णालयासमोर वरळी, मुंबई - ४०० ०३०.
भ्रमणध्वनी - ९०८२१६१५२४, ९८२२८३९४९१
Email : drmangushak@gmail.com

कायमस्वरूपी पत्ता : २३१, समर्थ अलंकार, फ्लॅट-२,
कवितांच्या बागेसमोर, ज्योतीनगर,
छत्रपती संभाजीनगर - ४३१ ००५.

प्रकाशक : सौ. उल्का मंगेश कुलकर्णी
मंजुभारती प्रकाशन
'अ' ५०४, महालक्ष्मी पॅलेस,
वेंकटेश शर्विल सोसायटी समोर,
सी.एन.जी. पंपासमोर, पारी कंपनी चौक,
नऱ्हे, पुणे - ४११०४१.

प्रथम आवृत्ती : वैशाख कृ. चतुर्थी, शके १९४६
सोमवार, दि. २७ मे, २०२४

अक्षर जुळवणी : सौ. अनिता विनायक भालेराव
क्रिएशन,
जयश्री, १-एन, सेक्टर ए, एन-१,
सिडको, छत्रपती संभाजीनगर - ४३१००३.
भ्रमणध्वनी - ९४२३३ ९६८८१

मुद्रक : स्टार कॉपीयर्स प्रायव्हेट लिमिटेड
कुमठेकर मार्ग, सदाशिव पेठ, पुणे ३०

ISBN : 978-81-972636-5-1

सर्वाधिकार : © लेखिकेच्या स्वाधीन

किंमत : ₹ २००/-

सर्व रसिकवरांना
सादर समर्पण...

मनोगत

‘शब्द, भावना आणि संवादाचा अविनाशी प्रवास’

कविता लिहिणं हे माझ्यासाठी केवळ लेखन नाही तर ते माझ्या अस्तित्वाचं, माझ्या श्वासाचं, माझ्या जगण्याचं प्रतीक आहे. शब्द माझ्याकडे कधी येतात, हे मी सांगू शकत नाही; पण जेव्हा येतात, तेव्हा ते माझ्या मनाच्या खोल तळाशी उमटलेल्या भावनांच्या लहरींवरून शांतपणे किनाऱ्यावर येऊन विसावतात.

त्या लहरींचा प्रवासच या पुस्तकांत शब्दबद्ध झाला आहे. ‘बोल बरवा’, ‘रसिकवरा’, ‘अनुबंध’, ‘हृदयतरंग’, ‘प्रतिसाद’ आणि ‘मनस्विनी’. प्रत्येक संग्रह हा माझ्या भावविश्वाचा एक टप्पा आहे; प्रत्येक कविता म्हणजे एका क्षणाचं हृदयस्पर्शी दर्शन.

कविता ही माझ्यासाठी संवाद आहे. स्वतःशी, समाजाशी आणि त्या अदृश्य शक्तीशी जी माणसाला अनुभव देत राहते. या संवादाला जेव्हा रसिकांनी प्रतिसाद दिला, तेव्हा मला जाणवलं, की कविता केवळ एकतर्फी अभिव्यक्ती नाही, ती म्हणजे दोन मनांमधला पूल आहे.

माझ्या कवितांना वाचकांनी जेव्हा शब्दात, भावनेत आणि कधी मौनातही प्रतिसाद दिला, तेव्हा त्या प्रत्येक प्रतिसादाने माझ्या कवितांना नवा अर्थ दिला. त्यांनी त्या कवितांना पूर्णत्व दिलं. या सर्व संग्रहांची कल्पना जन्माला आली ती ह्याच जाणिवेतून, की कविता ही फक्त कवयित्रीची नसते; ती वाचकाच्या हृदयातही पुढे लिहिली जाते. म्हणूनच या पुस्तकात मी माझ्या कवितांसोबत रसिकांच्या त्या अमूल्य प्रतिक्रिया जोडल्या आहेत, ज्यांनी प्रत्येक ओळीला जिवंत केलं, प्रत्येक शब्दाला प्रतिसाद दिला. असं म्हणणं अतिशयोक्ती ठरणार नाही की, ही संकल्पना जगातली पहिलीच अशी आहे, ज्यात कवीच्या कवितेबरोबर वाचकाचे शब्दही त्या कवितेचा भाग बनले आहेत.

माझ्या लेखणीचं आणखी एक वैशिष्ट्य म्हणजे, प्रत्येक कवितेखाली मी तिच्या रचनेचा दिनांक आणि वेळ नोंदवते. हे माझं लहानसं; पण अत्यंत हृदयाशी जपलेलं वैशिष्ट्य आहे. कारण माझ्या दृष्टीने कविता म्हणजे भावनेचा जन्मक्षण. तो क्षण पुन्हा कधी येत नाही. त्या क्षणाची वेळ नोंदवणं म्हणजे त्या भावनेला अमरत्व देणं. म्हणूनच माझ्या प्रत्येक कवितेखाली तो क्षण जपलेला आहे. ज्या वेळी माझ्या मनाने त्या शब्दांना जन्म दिला.

अनेकदा लोक विचारतात, ‘मंजूषा, तुम्ही कविता कशा लिहिता?’ मला त्याचं एकच उत्तर सुचतं. ‘कविता मी लिहीत नाही, त्या मला लिहितात.’

त्या माझ्या मनात शांतपणे येतात, कधी रात्र गडद झाल्यावर, कधी एखाद्या ओलसर दुपारी, कधी बालकाच्या हसण्यात, तर कधी माझ्या अंतर्मनाच्या मौनात. त्या माझ्या डोळ्यांनी पाहिलेल्या, पण अनेकांच्या अंतःकरणाने जाणवलेल्या गोष्टींचं प्रतिबिंब आहेत.

या सर्व संग्रहांतून मी जीवनाच्या असंख्य छटा अनुभवल्या. प्रेम, वियोग, नात्यांची गुंफण, स्त्रीमनाचं असंवेदनशीलतेविरुद्धचं बंड, आशेचा किरण आणि माणुसकीचं नितळ सौंदर्य.

‘बोल बरवा’ मध्ये शब्दांचा नाद आहे, ‘रसिकवरा’ मध्ये प्रतिसादांचा नवा सूर आहे, ‘अनुबंध’ मध्ये नात्यांची गुंफण आहे, ‘हृदयतरंग’ मध्ये भावनांच्या लहरी आहेत, ‘प्रतिसाद’ मध्ये वाचकांचा श्वास आहे, ‘मनस्विनी’ मध्ये आत्मविश्वासाची झळाळी आहे आणि ‘हृदयस्पर्शी’ मध्ये रसिकांच्या हृदयात पोहोचणं आहे.

प्रत्येक पुस्तक माझ्या जीवनाच्या एका टप्प्यावर उमटलेलं मनाचं चित्र आहे. माझ्या लेखनाचा प्रवास सुरुवातीला स्वतःपुरता होता. मला वाटायचं, लिहिलं म्हणजे मन हलकं होतं. पण जसजसा काळ गेला, तसतसं लक्षात आलं की माझ्या या भावनांना कितीतरी रसिक आपल्या भावनांचं प्रतिरूप मानत होते. त्यांच्या प्रतिसादांत मला माझ्याच कवितांचा नवा अर्थ मिळाला.

एखाद्या वाचकाने लिहिलं, ‘आपली कविता वाचली की असं वाटतं, आपल्या मनातलं कोणीतरी माझ्यापर्यंत पोहोचवलं.’ त्या एका ओळीनं मला वाटलं, की मी लिहिते ते माझं नसून अनेकांच्या मनाचं एकत्रित प्रतिबिंब आहे. ही

जाणीव इतकी खोल गेली, की मी ठरवलं, माझ्या कविता आता फक्त माझ्या राहणार नाहीत, त्या रसिकांच्या प्रतिक्रियांबरोबरच जगणार आहेत. या संकल्पनेतूनच हे सर्व संग्रह जन्मले.

ही केवळ साहित्यनिर्मिती नाही, तर मानवमनांतील संवादाचा प्रयोग आहे. अनेकांना वाटेल, कविता म्हणजे कल्पना; पण माझ्यासाठी कविता म्हणजे अनुभवाचं सत्य. मी जगलेले क्षण, मी पाहिलेलं आकाश, मी अनुभवलं ते प्रेम, मी सोसलेली एकाकी शांतता, हे सगळं त्या शब्दांत विरघळलेलं असतं.

म्हणूनच माझ्या कवितांना कुठेही कृत्रिम झळाळी नाही; त्या साध्या आहेत, पण जिवंत आहेत. माझ्या कवितांमध्ये मी 'मी' लिहिते, पण तो 'मी' अनेकांचा असतो. प्रत्येक वाचकाला त्या ओळीत स्वतः दिसतो. कदाचित हाच माझ्या लेखनाचा सर्वात मोठा पुरस्कार आहे. मी कधीच मोठं लिहायचं ठरवलं नाही, पण मनापासून लिहायचं ठरवलं. त्यामुळेच कदाचित माझ्या कवितांनी काळ आणि पिढ्यांच्या सीमाही ओलांडल्या.

या प्रवासात माझ्या लेखणीला अनेक स्नेही, समीक्षक आणि रसिक भेटले. त्यांच्या प्रतिसादांनी माझ्या कवितांना नवा अर्थ, नवी दिशा दिली. त्यांच्या शब्दांनी मला पुढे लिहायला प्रेरणा दिली. या सर्व रसिकांबद्दल माझ्या मनात अतूट कृतज्ञता आहे. कारण कविता माझी होती, पण तिला जिवंत ठेवणारा श्वास त्यांचा होता.

‘कविता लिहिणं म्हणजे स्वतःला ओळखणं,’ ही गोष्ट मी या प्रवासातून शिकलो. पण ‘कविता शेअर करणं म्हणजे इतरांना ओळखणं,’ ही अनुभूती या प्रतिक्रियांमधून मिळाली. माझ्या दृष्टीने वाचक म्हणजे फक्त श्रोता नाही, तो सहनिर्माता आहे. त्याने त्या कवितेला वाचताना स्वतःची छाया दिली, त्याच्या भावनांनी माझ्या शब्दांना अर्थ दिला. म्हणूनच या पुस्तकांमध्ये माझं लेखन आणि त्यांचा अनुभव; दोन्ही एकत्र आले आहे. कविता म्हणजे भावना आणि भावना म्हणजे माणूस. माणसातच माझं विश्व आहे, माणसातच माझ्या कवितांचा धागा आहे.

या पुस्तकांमधून मी प्रयत्न केला आहे की, शब्द आणि भावना यांचं नातं तुटू नये; त्यांचा संवाद सतत सुरू राहावा. मी जेव्हा माझ्या लेखनाच्या मागे वळून पाहते, तेव्हा जाणवतं, की या सर्व संग्रहांमधून मी एकच गोष्ट सांगितली आहे.

‘मनातलं बोलावं, ते शब्दांत उतरावं आणि ते पुन्हा मनापर्यंत पोहोचावं.’ शब्दांचा हा प्रवास कधी थांबलेला नाही, तो प्रत्येक वाचकासोबत नव्यानं सुरू होतो.

म्हणूनच हे ‘मनोगत’ म्हणजे, कवयित्री आणि रसिक यांच्यातील एक निरंतर संवादाची नोंद आहे. या प्रवासाला थांबा नाही; कारण जोवर माणसाचं मन आहे, तोवर कविता राहिल आणि जोवर कविता राहिल, तोवर हा संवाद अमर राहिल.

डॉ. मंजूषा कुलकर्णी

प्रस्तावना

कधी कधी असं वाटतं. कविता म्हणजे संवाद नाही, तर एक श्वास असतो. कोणी त्याला शब्दात मांडतं, आणि कोणी फक्त ऐकून घेतं. दोघांनाही समाधान मिळतं. 'रसिकवरा' हे पुस्तक म्हणजे अशा संवादाचं जिवंत रूप आहे. कवयित्री डॉ. मंजूषा कुलकर्णी यांच्या कवितांचा आणि त्यांच्या वाचकांच्या मनाचा.

मंजूषाताईंचं हे रसिक प्रतिक्रियांवरचं दुसरं पुस्तक; पण पहिल्या पानापासूनच जाणवतं, की ही केवळ कवितांची गोष्ट नाही, ही कविता आणि रसिक यांच्यातील नात्याची कहाणी आहे. 'कविता लिहिणं' आणि 'कविता ऐकली जाणं'. ही दोन वेगळी नद्यांसारखी आहेत. बहुतेक वेळा त्या भेटत नाहीत; पण मंजूषाताईंच्या या 'रसिकवरा' मध्ये त्या दोन्ही नद्या एकत्र येतात आणि एक सुंदर संगम तयार करतात.

या पुस्तकाचं एक वैशिष्ट्य असं की, प्रत्येक कवितेनंतर त्या कवितेवर आलेल्या रसिकांच्या प्रतिक्रिया दिल्या आहेत आणि त्या कवितेच्या खाली कवितेचा दिनांक आणि वेळ नोंदवलेले आहेत.

थोडं कल्पना करा, कवयित्रीने एक कविता लिहिली. ती लिहिताना त्यांच्या मनात एक भावना उसळली असेल आणि त्यांनी ती नोंदवली 'दिनांक ७ फेब्रुवारी २०२३, रात्री १०:४८.' ही नोंद म्हणजे फक्त वेळ नव्हे, तर भावनांचा तापमानमापक आहे. त्या क्षणाचं तापमान, शब्दांच्या रूपात.

आता ही कविता वाचतो एक रसिक. तो त्यावर प्रतिक्रिया देतो. कधी छोटं 'वा!' कधी 'ही ओळ माझीच वाटली.' कधी 'हे मनाचे शब्द आहेत का?' असं करत करत प्रत्येक कविता आणि तिचा प्रतिसाद मिळून एक नवीन संवाद निर्माण

होतो. कविता म्हणजे त्या क्षणाची अभिव्यक्ती आणि प्रतिक्रिया म्हणजे त्या क्षणाचं प्रतिध्वनी.

या पुस्तकाचं नावच सांगतं, 'रसिकवरा'. 'रसिक' म्हणजे अनुभव घेणारा, जाणणारा. आणि 'वरा' म्हणजे वर, म्हणजेच सन्मान. हा संग्रह म्हणजे त्या रसिकांना दिलेला कवयित्रीचा सन्मान आहे. 'माझ्या कवितांना तुम्ही जे प्रतिसाद दिलेत, तेवढंच हे पुस्तक तुमचं आहे.' असं म्हणत त्या वाचकांना त्यांच्या सर्जनशीलतेत सहभागी करून घेतात.

मंजूषाताईंच्या कवितांचा स्वभाव मृदू आहे. त्या कुठेही गोंगाट करत नाहीत. त्यांच्या कवितांमध्ये शब्दांपेक्षा विराम अधिक बोलतात. त्या थांबतात, श्वास घेतात आणि मग पुन्हा बोलतात. त्या जेव्हा 'मनातला ओघ' लिहितात, तेव्हा वाचकाला जाणवतं, 'ही माझीच गोष्ट आहे.' त्यांच्या कविता म्हणजे आरशात दिसलेला आपलाच चेहरा, फक्त तो शब्दांनी रंगवलेला असतो.

या संग्रहातली प्रत्येक कविता स्वतःचा सूर घेऊन आली आहे. कधी ती शांत आहे, कधी आर्त. कधी धाडसी आहे, कधी लाजरी. पण सर्वांत महत्वाचं म्हणजे ती प्रामाणिक आहे. त्यांच्या ओळींमध्ये कोणतंही बनावटपण नाही. त्या जेवढ्या हळुवारपणे भावना उलगडतात, तेवढ्याच सहजतेने त्या थांबतातही. 'मी लिहिलंय, पण हे शब्द माझेच आहेत असं नाही,' असं त्या म्हणतात. हा त्यांचा आत्मविश्वासही आहे आणि विनम्रताही.

'रसिकवरा' या पुस्तकाचं दुसरं वैशिष्ट्य म्हणजे, वाचकाचा सहभाग. हा सहभाग फक्त प्रतिक्रिया देण्यापुरता नाही; तर वाचक स्वतः लेखकाच्या भावविश्वात शिरतो. कविता वाचून त्यावर लिहिणं म्हणजे, त्या कवितेचं पुन्हा एकदा जगणं. हा प्रयोग खरंच अद्वितीय आहे.

मंजूषाताईंचा हा साहित्य प्रयोग म्हणजे एक नवा पायंडा. आजवर आपण कविता वाचतो, आवडते आणि पुढे जातो. पण इथे प्रत्येक कवितेला एक श्रोता आहे, प्रत्येक भावनेला एक प्रतिसाद आहे आणि प्रत्येक क्षणाला दिनांकाची साक्ष आहे. जगात असा प्रयोग क्वचित कुठे घडलेला दिसतो. कविता आणि वाचक यांच्या संवादाचं दस्तऐवजीकरण करणं, हे एक सर्जनशील धाडस आहे.

'रसिकवरा' हे पुस्तक वाचताना वाटतं, कविता आता फक्त भावनेचं माध्यम नाही, ती संवादाचं शास्त्र झाली आहे. कवयित्रीने लिहिलेली प्रत्येक कविता

म्हणजे एक संवादाची सुरुवात आहे. वाचकाचं प्रत्युत्तर म्हणजे तिचा शेवट नाही, तर तिचा पुढचा अध्याय आहे. म्हणजेच ही कविता थांबत नाही, ती पुढे वाढत राहते. ती वाढते रसिकांच्या भावनांनी, शब्दांनी, आठवणींनी.

मंजूषाताईचं लेखन म्हणजे त्यांच्या व्यक्तिमत्त्वाचं प्रतिबिंब आहे. संस्कृत अभ्यासक असल्याने त्यांच्या भाषेत ओज आहे, पण ती ओझं नाही. त्यांच्या कवितेत विचार आहे, पण विचारधारा नाही. त्यात स्त्रीमन आहे, पण हळवेपण नाही. त्यात समाज आहे, पण कटुता नाही. त्या मनाच्या पातळीवर लिहितात, आणि म्हणूनच वाचकही मनानेच वाचतो.

मला वाटतं, 'रसिकवरा' हा शब्द म्हणजे एक आवाहन आहे. त्यात म्हणणं आहे, 'माझ्या शब्दांना ऐकणारा हो.' पण त्यात एक सन्मानही आहे, 'जो ऐकतो, तो रसिकवरा.' प्रत्येक कविता ही एक गुपितपेटी आहे. त्या पेटीत वेळ, भावना, आणि शब्द दडलेले आहेत. मंजूषाताई त्या पेटीचा ठसा ठेवतात दिनांक आणि वेळेसह. जणू सांगतात 'ही ओळ या क्षणी माझ्या हृदयात जन्मली.' त्या क्षणाचं साक्षीपत्र या संग्रहात जतन झालं आहे आणि तेच या पुस्तकाचं आत्मा आहे.

वाचक म्हणून आपल्याला यात दोन लाभ मिळतात. एक म्हणजे कविता, आणि दुसरा म्हणजे कवयित्रीच्या आणि रसिकांच्या भावविश्वातला संवाद. ही दुहेरी भेट आहे. एकाच पानावर दोन मनांचे ठसे. एकाने लिहिलेले, एकाने वाचलेले.

काही कविता वाचताना असं वाटतं, ही ओळ म्हणजे मीच बोललो असतो, जर शब्द माझे असते. कधी ती ओळ जखमेला हात लावते आणि कधी तीच ओळ मलम बनते. त्यांच्या कवितांमध्ये असलेली ही उपचारशक्ती, ती मनापासून लिहिलेल्या शब्दांची देण आहे.

'रसिकवरा' या पुस्तकाचा शेवट येतो तेव्हा वाटतं, हे पुस्तक संपत नाही. ते वाचकांच्या मनात पुढे वाढत राहतं. मंजूषाताईचा हा प्रयत्न म्हणजे मराठी कवितेतली एक नवी सुरुवात आहे. जगात पहिल्यांदाच एखाद्या कवितासंग्रहात कविता + वाचक प्रतिक्रिया + दिनांक-वेळ एकत्र आलं आहे. हे केवळ नोंदवणं नाही, हे आहे भावनांचं दस्तऐवजीकरण.

कवी आणि रसिक दोघेही जेव्हा एकाच पानावर असतात, तेव्हा शब्दांना नवीन अर्थ मिळतो. 'रसिकवरा' म्हणजे अशाच अर्थाचा सुंदर प्रवास आहे. अशा

प्रत्येक प्रयोगासाठी धैर्य लागतं आणि ते धैर्य मंजूषाताईंच्या लेखणीत ओघाने आहे. त्यांनी शब्दांना वेळ दिला आहे आणि वेळेला अर्थ दिला आहे.

त्यांचा हा संग्रह म्हणजे, संवाद, स्मृती आणि संवेदनांचा एक सुंदर संगम. वाचक म्हणून आपण फक्त वाचक राहत नाही, आपण 'रसिकवरा' होतो आणि त्या क्षणी कविता आपल्याशी बोलते; मृदू स्वरात, जिव्हाळ्याने, मनापासून.

डॉ. सुषमा खानापूरकर

भुसावळ

अनुक्रमणिका

१) दर्पणी मी तुला पाहते ... १४	२७) गाव राजसाचे दूर ... ६६
२) कुणाचे कुणी होत जाते मनातून ... १६	२८) मधुमास नवा वाटे ... ६८
३) हशु म्हणजे ... १८	२९) गंगा भागीरथी म्हणावे ... ८०
४) फुलण्याचं सुख मोठं ... २०	३०) शब्दात कृष्णराधा ... ७२
५) गेले द्यायचे राहून काही ... २२	३१) आत जे आहे सुंदर काही ... ७४
६) प्रीत म्हणून उरते प्रिया ... २४	३२) रंग गोड हा काळा ... ७६
७) नसे कोणती उशी मऊशी ... २६	३३) अशी चैतन्ये पसरून जाती ... ७८
८) उधाण वाऱ्यापरी ... २८	३४) रंग कोणते मज मनी ... ८०
९) ओल्या खुणांचे उरती ठसे... ३०	३५) असा अनोखा जगू या ग्रीष्म हा ... ८२
१०) एक सांज किती प्रश्न विचारे ... ३२	३६) एक कविता जन्मते ... ८४
११) आयुष्यातील मोह सदा ... ३४	३७) वसंत बहरला ... ८६
१२) भारलेली रातराणी ... ३६	३८) वासंतिक राग ... ८८
१३) जीव घेतात फसवे भास ... ३८	३९) आता कठीण ... ९०
१४) तोरणाच्या दारी काय ... ४०	४०) ती आणि मोगरी ... ९२
१५) गोडचूक मानू ... ४२	४१) रेश्माचं पाणी पाणी ... ९४
१६) हे साधेपण खुलावे ... ४४	४२) ये ग ये रखुमा राणी ... ९६
१७) येते जीवनी जेव्हा कोणी ... ४६	४३) ओठ शिवले ... ९८
१८) मेंदीमधल्या गंधामधले ... ४८	४४) रोज नव्याने जन्मा यावे ... १००
१९) एक गुलाब वचनसाक्षी ... ५०	४५) अले किती गोड तू ... १०२
२०) साधना आराधना ... ५२	४६) आई आईच असते ... १०४
२१) त्या शोधणे तू निज आत्मघरा ... ५४	४७) आई नावाचं पुस्तक असलं ... १०६
२२) जेव्हा करार झाले ... ५६	४८) नीलवसने नयनमधुरे ... १०८
२३) कोणी ठराव केले ... ५८	४९) सरस्वती भेट घडे ... ११०
२४) नको म्हणाला... ... ६०	
२५) छळवाद मांडलेला... ... ६२	
२६) माझी कविता झाली ... ६४	

(१)
दर्पणी मी तुला पाहते

कैसे सांगू तुला
आहेस कोण माझा
आस जगण्यातली
श्वास श्वासातला

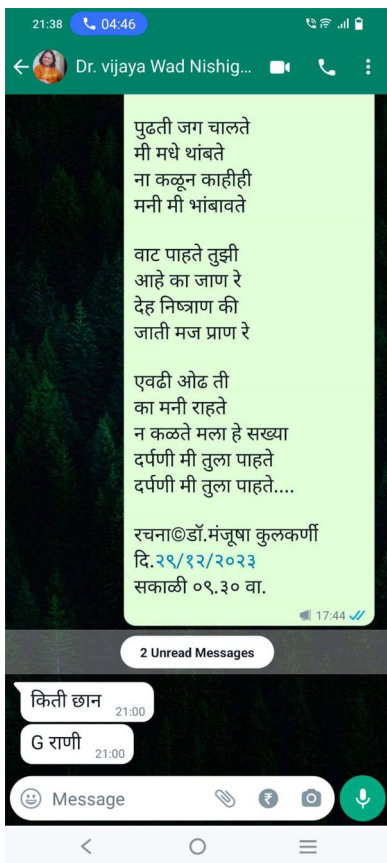
का प्रीत इतकी प्रिया
ना कळे ते मला
ऐक तू पळभरी
जीव वेडावला

पुढती जग चालते
मी मधे थांबते
ना कळून काहीही
मनी मी भांबावते

वाट पाहते तुझी
आहे का जाण रे
देह निष्प्राण की
जाती मज प्राण रे

एवढी ओढ ती
का मनी राहते
न कळते मला हे सख्या
दर्पणी मी तुला पाहते
दर्पणी मी तुला पाहते...

दि.३०/१२/२०२३
सकाळी ०९.३० वा.

(२)

कुणाचे कुणी होत जाते मनातून

मनाचा दिलासा मी होईन की
तुझा आसरा राजा होईन की
किती धावणे नाव जगण्याचे तरीही
शीतल विसावा मी होईन की

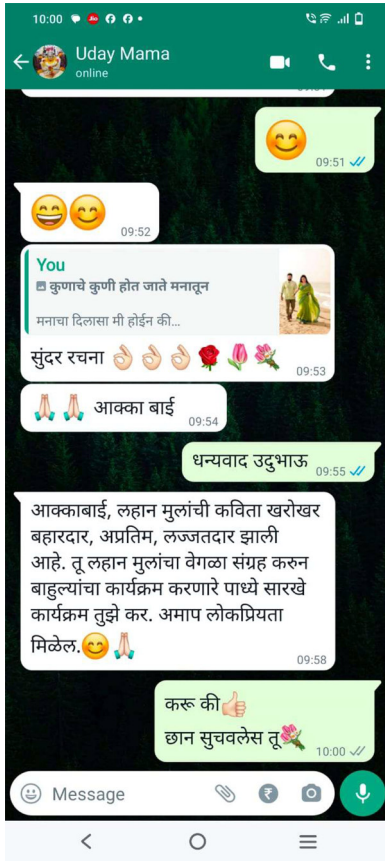
असे शब्द गुंफून गाईन की
मी नाद वेणूचे होईन की
किती भाव माझे तुझ्यासाठी आतुर
अशी आस होऊन राहीन की

तुझ्या पाऊली स्वर्ग मानीन की
तुला सारसर्वस्व वाहीन की
वळून तू पहा एकदा मागे सहजी
तुझी वाट डोळ्यात राहीन की

तुझे शब्द अलवार झेलीन की
तुझी प्रीत हळुवार पेलीन की
किती सांग अजुनी मी होऊ तुझी
माझ्यात तुजसी रे मेलीन की

आता माझे माझे नसेल काही काही
तुला भेटते बघ प्रिया ठायी ठायी
कुणाचे कुणी होत जाते मनातून
जुई सायली सांगते काही जाई

दि.३१/१२/२०२३
सकाळी ०८.२१ वा.

(३)

हशु म्हणजे

हशु हशु हशु
गोड गोड हशु
खळखळ हशताना
सांडतंय हशु

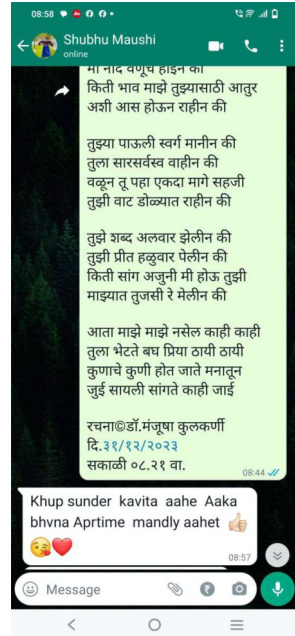
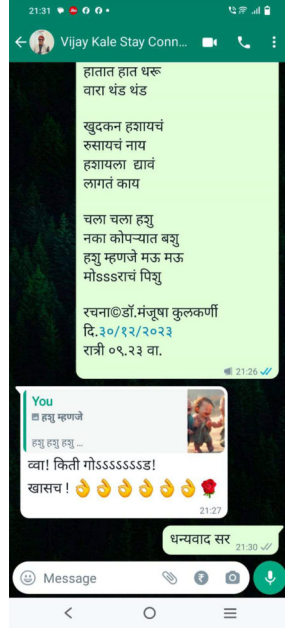
इवलुसं जग
खेळायचं मग
हशु कसं लुकलूक
झगमग झगमग

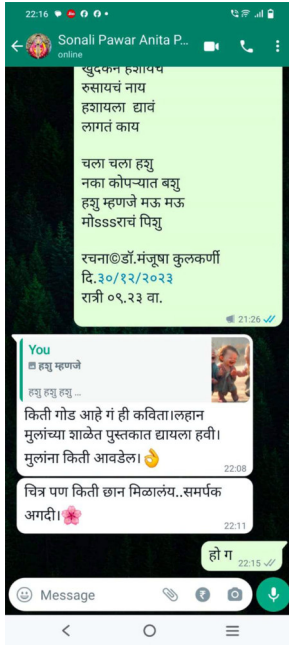
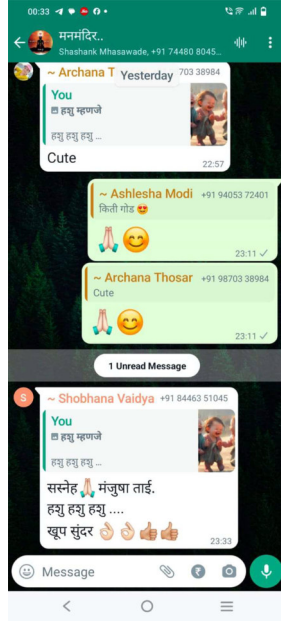
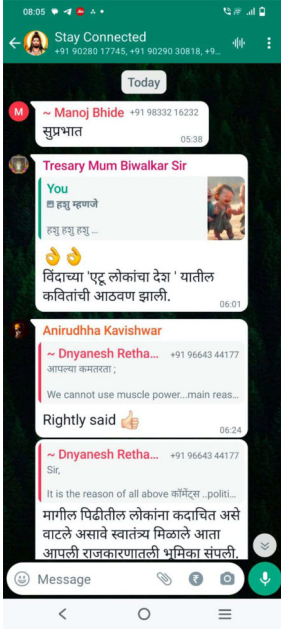
हशु भारी गुंड
डोळे बंद बंद
हातात हात धरू
वारा थंड थंड

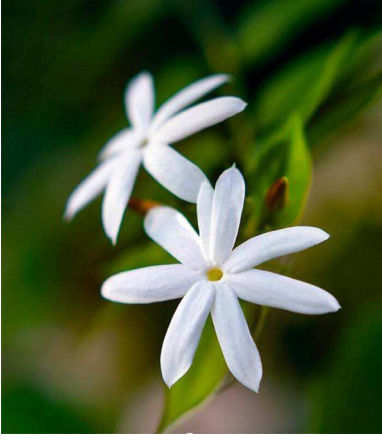
खुदकन हशायचं
रुसायचं नाय
हशायला द्यावं
लागतं काय

चला चला हशु
नका कोपऱ्यात बशु
हशु म्हणजे मऊ मऊ
मोऽऽऽराचं पिशु

दि.३०/१२/२०२३
रात्री ०९.२३ वा.

(४)

फुलण्याचं सुख मोठं

कसं जमतं फुलांना
रोज नव्याने उमलणं
झुळूक हलकी असली तरी
हिंदोळ्यावर झुलणं

माहीत नसेल का त्यांना
जगणं थोडं अन लगेच सुकणं
सुंदर कवळ्या देहाला
काही क्षणात मुकणं

मला वाटतं माहीत असेल
नक्कीच सारं काही
फुलण्याचं सुख मोठं
त्यापुढे सुकणं काहीच नाही

डवरून यायचं
कळीचं फूल व्हायचं
ऋतुसंगे सारे ऋतू
भोगत उपभोगत पुढे जायचं

दुःखाचे वारे येतात
कळ्यांच्याही वाट्याला
तरी हसतात स्वागताला बसतात
गिणत नाहीत काट्याला

एकंच ठरवावं जगताना
क्षण आलाय न, कळीचं फूल व्हायचं
आपल्यात रमून जात
संकटांसाठीही भूल व्हायचं

दि. ०२/०१/२०२३

सकाळी ०९.३५ वा.

(५)

गेले द्यायचे राहून काही

त्या भेटीतून नवे कळाले
भाव मनीचे जुळून आले
अजूनही मज ओंजळीत त्या
तू दिलेल्या कळ्या नि फुले

किती बोललो शब्देविनाच
नजर आपुली बोलकी झाली
काळ सरकला किती केवढा
गणती कुणास करण्या आली

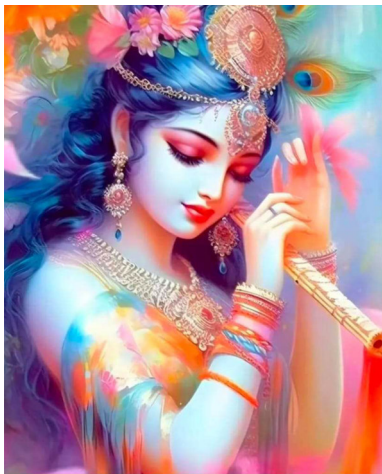
फक्त वाटले सोबत राहू
पुन्हा नव्याने जगून घेऊ
क्षणाक्षणाला क्षण ओघळती
काही क्षणांना थिजवून देऊ

हातामध्ये हात जे धरले
स्पर्श हर्ष ते अजुनी ताजे
आसुसलेल्या हळव्या वेळा
आठवती ना घडले जे जे

किती लोटले दिवस ऋतूही
ओढ आपुली तशीच राही
किती भेटलो तरी वाटते
गेले द्यायचे राहून काही

दि. ०४/०१/२०२४
सकाळी ०७.१९ वा.

(६)

प्रीत म्हणून उरते प्रिया

किती तुझ्याशी एकरूप मी
देह वेगळे तुझे रूप मी
तू माझ्यात की मी तुझ्यात रे
नको जाणणे श्यामरूप मी

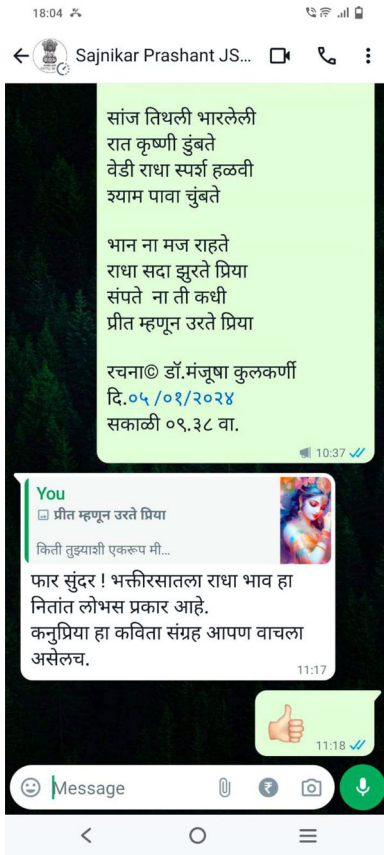
श्वास चालती नाम चालते
श्याम श्याम मन सदा बोलते
हरवून बसते तुझ्या विचारी
मी कुठे मजसी न कळते

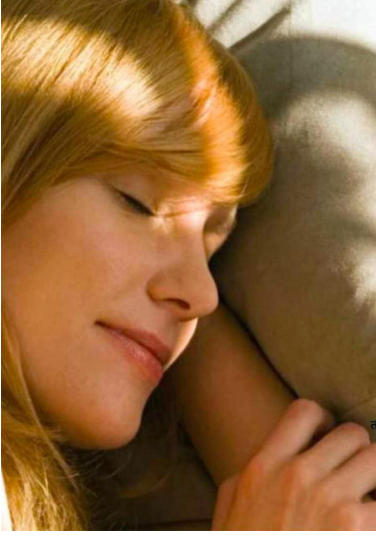
भेटीसाठी जीव तळमळे
तू दिसता मज दिलासा मिळे
कुंजवनातील पानोपानी
राधा राधा बघ ती आकळे

सांज तिथली भारलेली
रात कृष्णी डुंबते
वेडी राधा स्पर्श हळवी
श्याम पावा चुंबते

भान ना मज राहते
राधा सदा झुरते प्रिया
संपते ना ती कधी
प्रीत म्हणून उरते प्रिया

दि. ०५/०१/२०२४
सकाळी ०९.३८ वा.

कधी कुणाचे काही न घेता
आपुल्याने हो तृप्त
नसे कोणते दुःख कशाचे
असलेले हो लुप्त

(७)

नसे कोणती उशी मऊशी

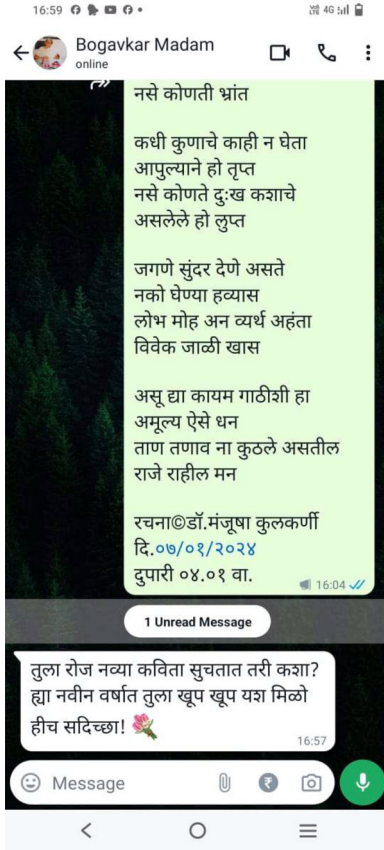
नसे कोणती उशी मऊशी
निवांत झोपाया
जगात आहे विवेक केवळ
शांत नीज याया

किती करावे काम दमावे
झोपवी तो निश्चित
सदा सोबती असेल तो जर
नसे कोणती भ्रांत

जगणे सुंदर देणे असते
नको घेण्या हव्यास
लोभ मोह अन व्यर्थ अहंता
विवेक जाळी खास

असू द्या कायम गाठीशी हा
अमूल्य ऐसे धन
ताण तणाव ना कुठले असतील
राजे राहील मन

दि. ०७/०१/२०२४
दुपारी ०४.०१ वा.

(८)

उधाण वाऱ्यापरी

येशील ना रे सख्या असा तू
उधाण वाऱ्यापरी
पंख प्रीतीला फुटतील आणि
होईन स्वप्नपरी
मी होईन स्वप्नपरी

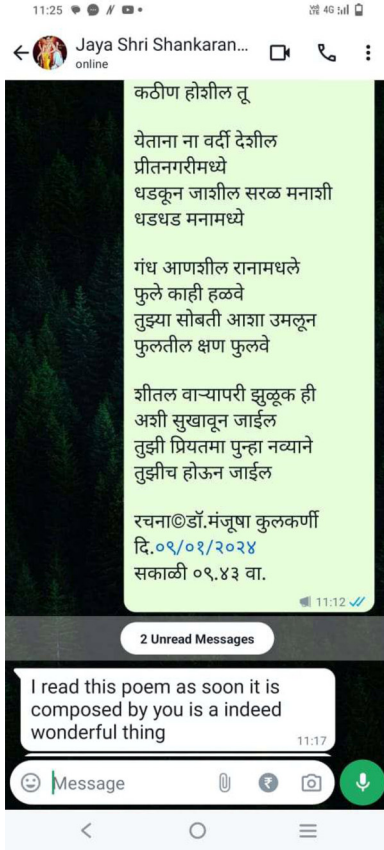
मज सावरण्या क्षण ना मिळतील
इतका अधीर तू
भाव उधळशील आवरण्या मज
कठीण होशील तू

येताना ना वर्दी देशील
प्रीतनगरीमध्ये
धडकून जाशील सरळ मनाशी
धडधड मनामध्ये

गंध आणशील रानामधले
फुले काही हळवे
तुझ्या सोबती आशा उमलून
फुलतील क्षण फुलवे

शीतल वाऱ्यापरी झुळूक ही
अशी सुखावून जाईल
तुझी प्रियतमा पुन्हा नव्याने
तुझीच होऊन जाईल

दि.०९/०९/२०२४
सकाळी ०९.४३ वा.

(९)

ओल्या खुणांचे उरती ठसे

ओल्या खुणांचे उरती ठसे
अन दुःख उरते सदाची कसे
ती ओल मायेची राहते मनी
जखमांना ओल्या लपवे कुणी

नात्यांचा ओलावा पापणी ओली
ओल्या आठवणी अन पाठवणी ओली
ओल्या दवांची पहाऽऽ ती ओली
ओल्या कळ्यांची उमलवाटही ओली

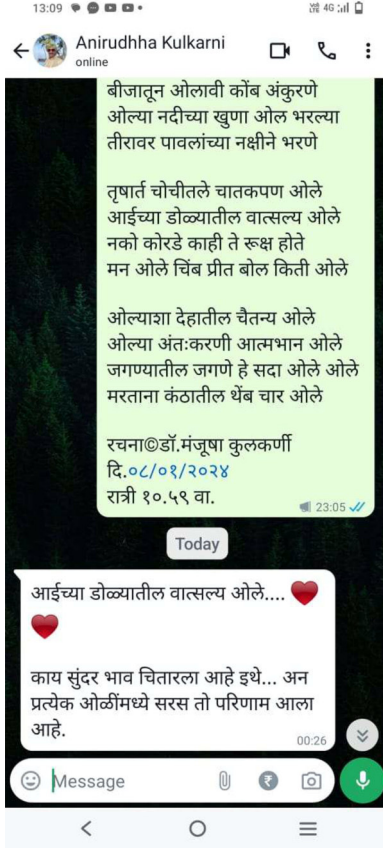
ओलेल्या भुईचे गर्भा धारणे
बीजातून ओलावी कोंब अंकुरणे
ओल्या नदीच्या खुणा ओल भरल्या
तीरावर पावलांच्या नक्षीने भरणे

तृषार्त चोचीतले चातकपण ओले
आईच्या डोळ्यातील वात्सल्य ओले
नको कोरडे काही ते रूक्ष होते
मन ओले चिंब प्रीत बोल किती ओले

ओल्याशा देहातील चैतन्य ओले
ओल्या अंतःकरणी आत्मभान ओले
जगण्यातील जगणे हे सदा ओले ओले
मरताना कंठातील थेंब चार ओले

दि. ०८/०१/२०२४

रात्री १०.५९ वा.

(१०)

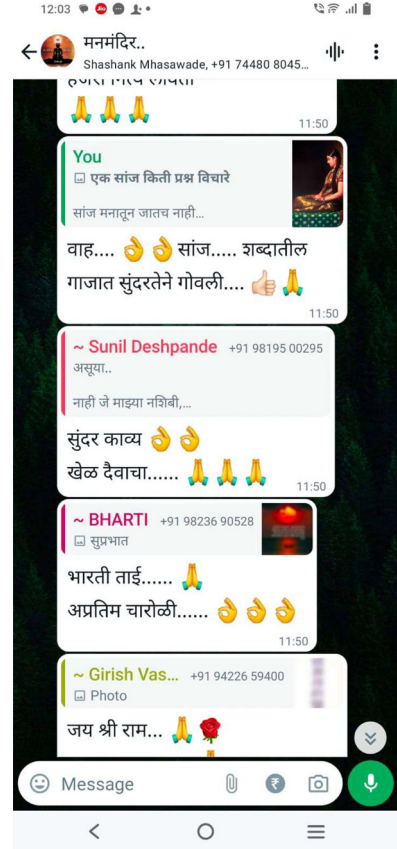
एक सांज किती प्रश्न विचारे

सांज मनातून जातच नाही
लाघववेळा उरती काही
कधी हुरहूर तर कधी मीलनी
वाट पाहते तिथे निशाही

उंबऱ्यातली घुटमळ घुटमळ
यावे कोणी वाटे तळमळ
पुसट खुणा आधीच्या कधीच्या
पुन्हा पुन्हा जागती न पळ पळ

वाट पाहण्या सांज ही माहीर
उजळून येई ते तेज जवाहीर
रंग मिसळती दिवस रातीचे
गुलाबी स्वप्ने होत अभीर

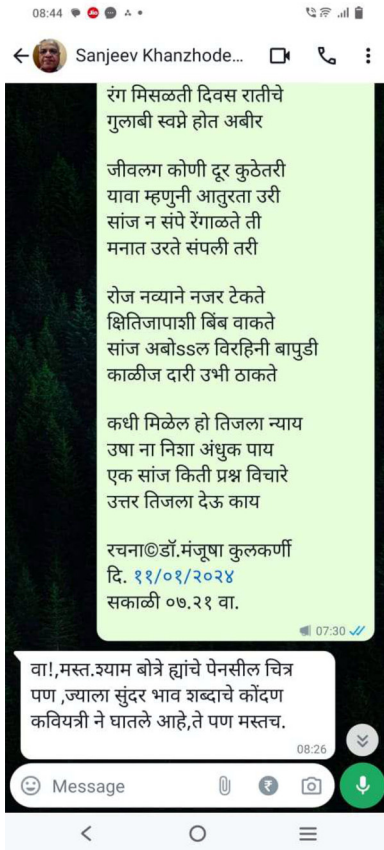
जीवलग कोणी दूर कुठे तरी
यावा म्हणुनी आतुरता उरी
सांज न संपे रेंगाळते ती
मनात उरते संपली तरी

रोज नव्याने नजर टेकते
क्षितिजापाशी बिंब वाकते
सांज अबोऽऽल विरहिनी बापुडी
काळीज दारी उभी ठाकते

कधी मिळेल हो तिजला न्याय
उषा ना निशा अंधुक पाय
एक सांज किती प्रश्न विचारे
उत्तर तिजला देऊ काय

दि. ११/०१/२०२४
सकाळी ०७.२१ वा.

गाव धाकला एकीकडे अन्
दुसरीकडे ही अनंत वाट
कुणा कुणाला तोंड दाखवू
कुणाकडे तरी होईल पाठ

हिरव्या हिरव्या शिवारातली
हिरवी गाणी गुणगुणगुण
उजाडलेल्या माळावरची
ओसाड खड्यांची भुण भुण भुण

सुती कापडं अंगावरती
चुंबळ ओझ्या हलके करी
भार वाहतं डोकं सारं
तरी पायांना कळ भारी

संपत नाही आकाशाची
रंग बदलती चादर कधी
पायाखाली मायमाऊली
माती न अंतर देई कधी

(११)

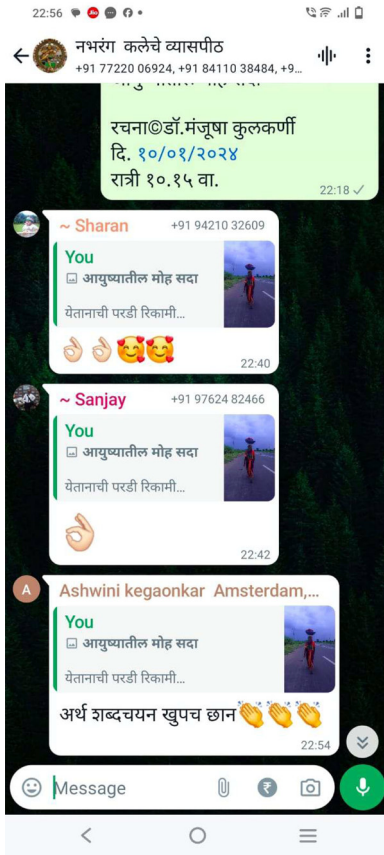
आयुष्यातील मोह सदा

येतानाची परडी रिकामी
जाताना ही कुडी तशी
कशास दमवून जन्म रिकामा
आस जीवाला अशी तशी

अनवाणी पायाला चटके
मनात घरची ओढ सदा
माया ममता अशी माणसे
आयुष्यातील मोह सदा

दि. १०/०१/२०२४

रात्री १०.१५ वा.

(१२)
भारलेली रातराणी

रातराणीच्या सुगंधामध्ये
फक्त दंग होऊन जावं
शब्दही न बोलता देखील
गंधवेडं गाणं गावं

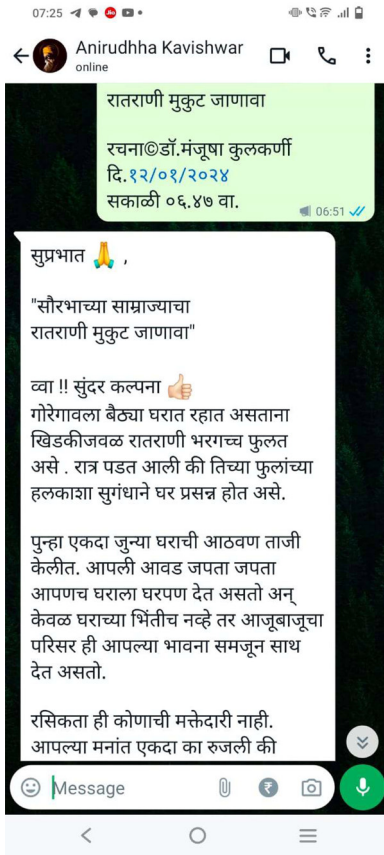
अंधारलेल्या वातावरणात
भारलेली रातराणी
इतका मादक परिमळ तिचा
सुरभित उमलून येते कहाणी

अलगद पहाते ती हजार डोळ्यांनी
कोश उघडून भंडार उधळीत
मी रोज रात्री तिला शोधते
उमलत्या फुलात मिटलेल्या कळीत

कुणाची वाट पाहते म्हणून
सुगंधात न्हाऊन निघते
प्रियवरच्या वाटेवरती
आमोद सुवास भरून निघते

थबकलाच नाही तो
कसला रसिक मानावा
सौरभाच्या साम्राज्याचा
रातराणी मुकुट जाणावा

दि.१२/०१/२०२४
सकाळी ०६.४७ वा.

काळीज काही मानत नाही
आपलं माणूस आपलं नाही
ते अंथरून देत रहातं स्वतःला
तुडवताना तरी त्यास कळेल काही

(१३)

जीव घेतात फसवे भास

झुरणं म्हणजे काय असतं
झुरणाऱ्यालाच दिसावं
तीळ तीळ तुटणाऱ्यानं
तळमळणाऱ्याला पुसावं

विरहाच्या ज्वाळा गिळतात
आ वासून पुन्हा पुन्हा
प्रेम मनापासून करणं
एवढाच काय तो मानून गुन्हा

उरात उरलेल्या उल्हासाच्या
उमलू पाहणाऱ्या उजागर उषा
अन उमाळ्यानं ऊर कोंडून निघताना
उसवत नेतात शिवणी कशा

उरत नाही काही तरी
उरते कुठून एवढी आस
जवळ कुणीच नसतानाही
जीव घेतात फसवे भास

दि.१३/०१/२०२४
सकाळी ०८.४२ वा.

09:18

4G

Anirudhha Kavishwar

जवळ कुणीच नसतानाही
जीव घेतात फसवे भास

रचना©डॉ.मंजूषा कुलकर्णी
दि.१३/०१/२०२४
सकाळी ०८.४२ वा.

08:48

सुप्रभात 🙏 ,

पुन्हा एकदा घोर लावणारी मनस्वी कविता.
जीव लावणे कधी कधी खूप जीवघेणे ठरू
शकते . भासमान प्रतिमा आस लावत रहाते.
स्वतः च्या कल्पनेत रमणे हे ही शंखलेवत
होऊन जाते.

भावनेत अडकलेला जीव सुटू इच्छित नाही
पण परिस्थिती पूर्णता आणेल यांची खात्री
ही नाही. एकप्रकारची अस्वस्थता मनात
दाटून रहाते.

विरह प्रेमाला उजाळा देतो पण प्रेमाची तीव्र
भावना उभयता जपत असतील तरच .
अन्यथा हुरहूर संपून झुरणे एवढेच उरते.

तुम्ही कवितेमधून विरहिणीचं दुःख मांडलेत.
त्यातून प्रत्येक भावनावश व्यक्ती जात

Message

(१४)

तोरणाच्या दारी काय

दारी तोरण बांधू या
सजवून चौकटीला
गृह प्रवेशी आनंद
जाई परा त्या कोटीला

तोरणाची शोभा काय
देव विराजित सारे
उत्सवाच्या उत्साहाने
सळसळ घरे दारे

लोम्बणारे लोलक हे
वान्यावर डुलतात
शुभ उत्तम शक्ती ह्या
घरावर भुलतात

मोर शोभले त्यावर
मान वळवून किती
पिसाऱ्याची नक्षी बघा
रंग सुंदर सांगती

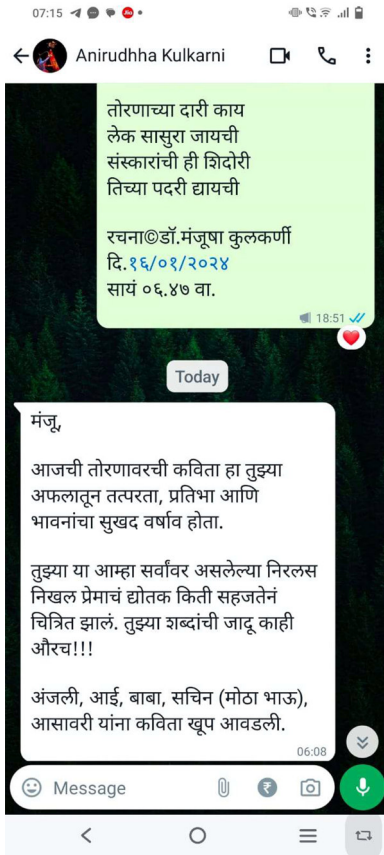
लक्ष्मीच्या आसनाचे
देख कमळ ठेवीले
तिच्या समृद्धीसाठी मी
कल्याणीला आळवीले

स्वागताला अनिरुद्ध
अंजलीत मंजुफुले
भक्ती वात्सल्य प्रीतीने
सजलीत देवकुळे

तोरणाच्या दारी काय
लेक सासुरा जायची
संस्कारांची ही शिदोरी
तिच्या पदरी द्यायची

दि.१६/०१/२०२४

२२/०७, ००:१९

(१५)
गोडचूक मानू

घोडचुक नाही ती
गोडचूक मानू
अर्ध पिकल्या पेरूची
जणू फोड मानू

घडती नकळत दोष
त्यांना का म्हणावे
कळता घडवून आणले तर
मग जाणावे

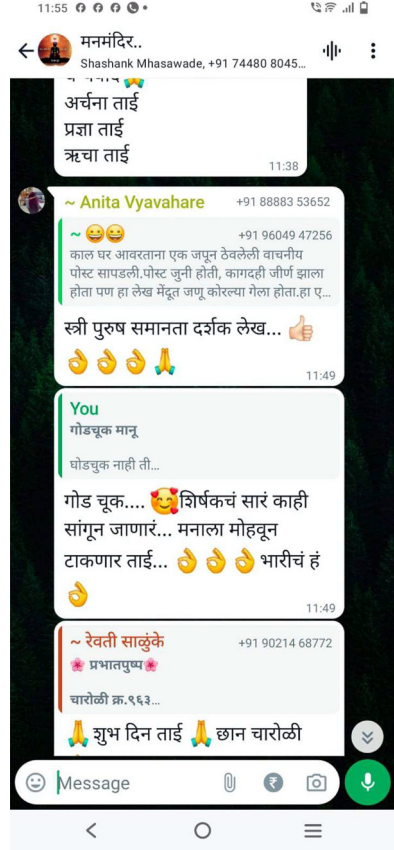
रोष खोल खोल
सांभाळू नका हो
जोश जगण्याचे हिरावू
उगा नका हो

सोडुनी द्या जेथल्या
तेथे पुराणे
छेडुनी नित गात जावे
नव तराणे

रोज एक जीवनाचा
क्षण नवा हा
रोज वाटू द्या जीवाला
हवा हवा हा

छंद अन स्वछंद जगणे
गंध होणे
मुक्त जगतानाच काही
बंध विणणे

दि.१८/०१/२०२४
सकाळी १०. ४९ वा.

हे साधेपण खुलावे
जेंव्हा तुला भुलावे
नजरेत तुझ्या प्रीती
हळुवार मज कळावे

अलगद मी येते रोजच
स्वप्नी तुझ्या तू म्हणतो
दिसता समोर मजला
तू एकटक पाहतो

शृंगार नाही दुसरा
तुज भावनांना ल्येते
लागे कशी नजर ही
दृष्टीत तुजला घेते

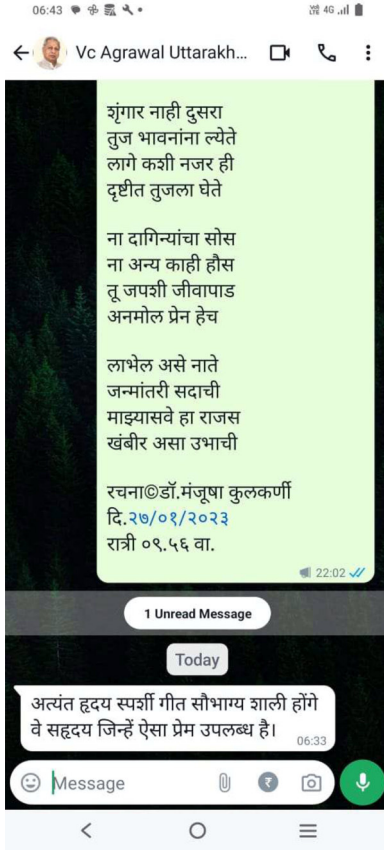
ना दागिन्यांचा सोस
ना अन्य काही हौस
तू जपशी जीवापाड
अनमोल प्रेन हेच

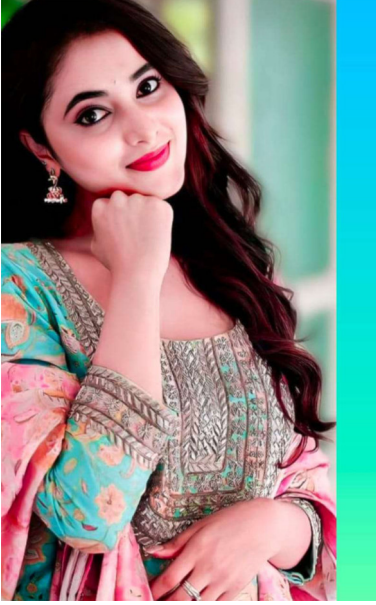
लाभेल असे नाते
जन्मांतरी सदाची
माझ्यासवे हा राजस
खंबीर असा उभाची

(१६)
हे साधेपण खुलावे

डोळ्यात तुझिया मजला
पाहण्याची सवय झाली
कसे सांगू तुजला सजना
रूपा झळाळी आली

दि. २७/०१/२०२३
रात्री ०९.५६ वा.

आठवशील मज मनात असतील
खऱ्या तुझ्या भावना
खोल रुजवशील माझ्यावरची
प्रीत प्रिया सांग ना

वाट पाहणे किती रे अवघड
कळेल का तुज कधी
क्षणा क्षणाची किंमत करणे
जमेल का तुज आधी

(१७)

येते जीवनी जेव्हा कोणी

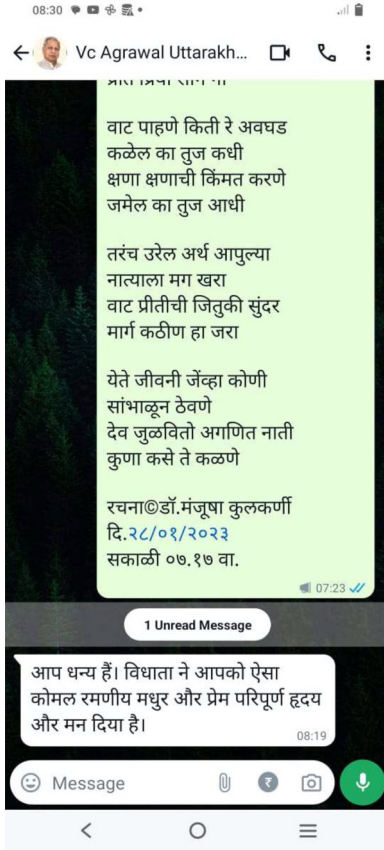
असेल किंमत मित्राची तर
हात मैत्रीचा धरशील
कष्ट साहण्याची जर हिंमत
प्रीत प्रियवरा करशील

वचन निभावणे जमेल जर तुज
तरंच शपथा देशील
असेल माझे महत्त्व तुजला
तरंच संगती येशील

तरंच उरेल अर्थ आपुल्या
नात्याला मग खरा
वाट प्रीतीची जितुकी सुंदर
मार्ग कठीण हा जरा

येते जीवनी जेव्हा कोणी
सांभाळून ठेवणे
देव जुळवितो अगणित नाती
कुणा कसे ते कळणे

दि.२८/०१/२०२३
सकाळी ०७.१७ वा.

(१८)

मेंदीमधल्या गंधामधले

किती दिवसांनी मेंदी भरले
हात निरखते आहे
पुन्हा नव्याने त्या दिवसांची
ओढ रेखते आहे

त्या प्रेमाच्या हळव्या हळव्या
आजही स्मरती वेळा
ती वचने त्या शपथा साऱ्या
मनात होती गोळा

नव्या नवेल्या प्रीतीमधल्या
आतुर लाघववेळा
भेटीसाठी रोजचा दिवस
होता आसुसलेला

साथ आपुली जन्माची मग
ठरवून गेली नाती
पुन्हा एकदा हसली नाजूक
मेंदी हातावरती

आज आठवले पुन्हा ते सगळे
सगळे झाले ताजे
मेंदीमधल्या गंधामधले
दरवळ तुझे नि माझे

दि.२९/०१/२०२३

रात्री १०.५३ वा.

(१९)

एक गुलाब वचनसाक्षी

देत गुलाब म्हणाला होतास
प्रीत माझी तू, समजून घे ना मला
आजही आठवे तो गुलाब
उमजून तू घे ना रे मला

दिली वचने होती जी काही
मनी तशीच आहेत अजुनी
तुझ्या संगे घालविल्या वेळा
आरशात उभरती बघ लाजुनी

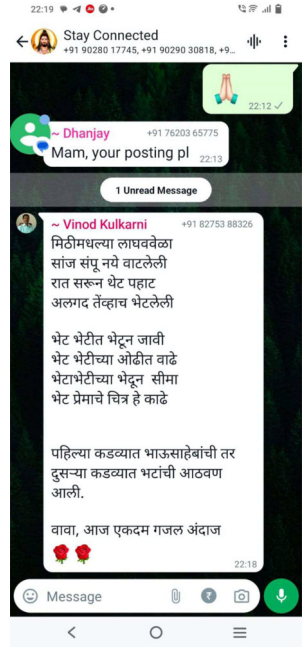
मिठीमधल्या लाघववेळा
सांज संपू नये वाटलेली
रात सरून थेट पहाट
अलगद तेंव्हाच भेटलेली

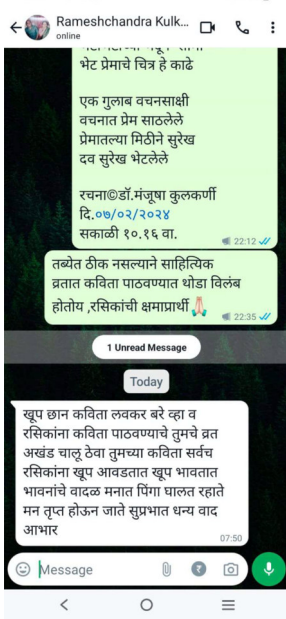
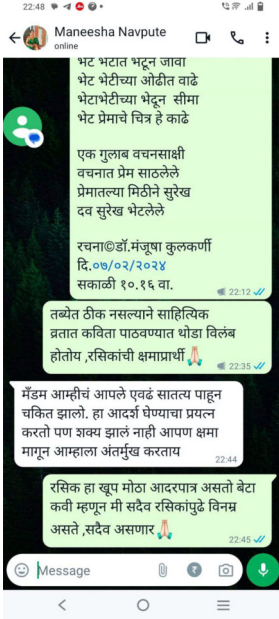
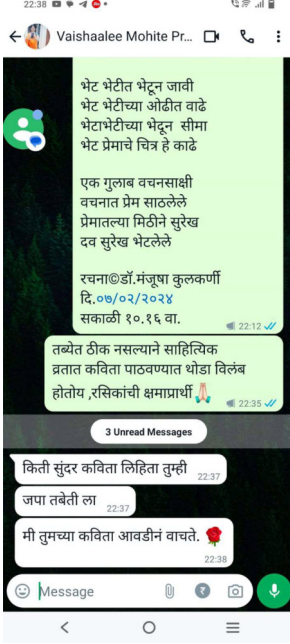
भेट भेटीत भेटून जावी
भेट भेटीच्या ओढीत वाढे
भेटाभेटीच्या भेटून सीमा
भेट प्रेमाचे चित्र हे काढे

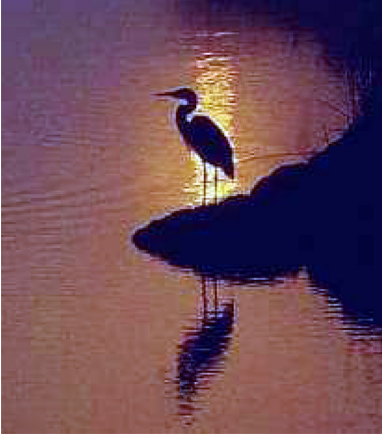
एक गुलाब वचनसाक्षी
वचनात प्रेम साठलेले
प्रेमातल्या मिठीने सुरेख
दव सुरेख भेटलेले

दि.०७/०२/२०२४

सकाळी १०.१६ वा.

(२०)
साधना आराधना

चालती किती साधना
कोणत्या आराधना
माणसाचे गाव छोटे
सृष्टीची विराजना

अन्नपाण्यासाठी कोणी
राबते आराधना
बक उभा सुस्थिर असा जो
तीही त्याची साधना

शब्द शब्दांची कुणी
जमवीत जहागिरी निर्मितो
शारदेच्या प्रांगणातील
नवीन सृष्टी सर्जितो

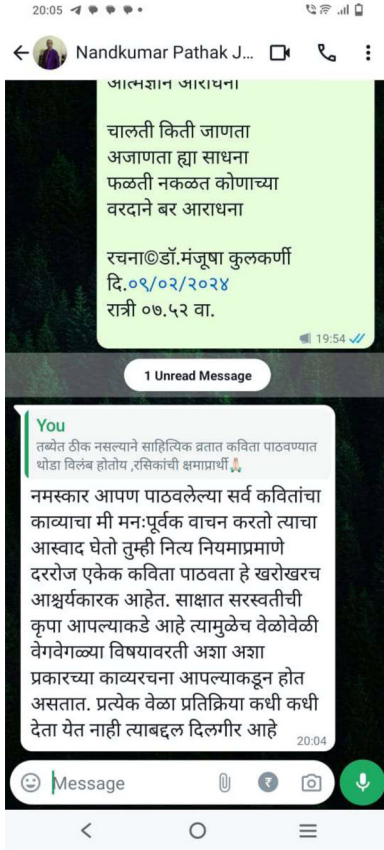
कोणी धावे कमले पाठी
संपदा जोडुनिया
कोणी झटती शक्तीसाठी
देहाला झिजवूनिया

कोणी कोणाच्या सुखाची
कोणी प्रीतीची करे
कोणी आशीष मागते
शिश झुकवुनी विश्वांभरे

कोणी संगीत कोणी कला
कोणास कर्मची साधना
कोणी बोधन अन प्रबोधन
आत्मज्ञान आराधना

चालती किती जाणता
अजाणता ह्या साधना
फळती नकळत कोणाच्या
वरदाने बर आराधना

दि.०९/०२/२०२४
रात्री ०७.५२ वा.

(२१)

त्या शोधणे तू निज आत्मघरा

मन पाखरा स्थिर हो जरा
मधुगंध तुजसी सतत जो हवा
इथुनी तिथे, तिथुनी कुठे
पसरून पंखांना पाठवा

लक्ष नयन तुझं नजरेपुढती
किती अगणित आकांक्षा सुमने
उमलून येती भावफुलांनी
सुरभित अगणित अज्ञ वने

भरकट भरकट सरसकट तू
खटपट खटपट चालविशी
गुंई गुंई गुंजन स्वमनरंजन
गुरफट जीवन घालविशी

मधु प्राशन करिता मोद भरे
तरीही तृप्ती ना आस उरे
नव अन्वेषण पुनः प्रेषण
मनपाखरू होऊन धुंद फिरे

टेकव भ्रमरा मन स्थिर खरा
हा जन्म पुन्हा न मिळणे वरा
मधुकुंभ अमृताचा जेथे
त्या शोधणे तू निज आत्मघरा

दि. १०/०२/२०२४

सायं. ०७.३७ वा.

(२२)
जेंव्हा करार झाले
गझल
(वृत्त -आनंदकंद)

दोघात मूक सारे जेंव्हा करार झाले
वेडे प्रयास तेंव्हा सारे फरार झाले ॥

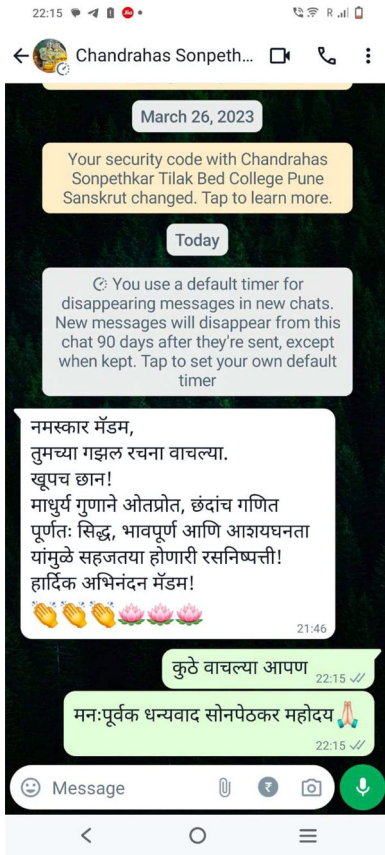
दिसते जरी कुणा ना भगदाड भावनांचे
बुजणे कठीण ऐसे मोठे दरार झाले ॥

सीमा ठरून गेल्या संकेत चार झाले
म्हणणे कुणाकुणाचे तेंव्हा भरार झाले॥

राहून सोबतीने कोणी न ते कुणाचे
नात्यात कोणते हे आता चरार झाले ॥

मस्तीत लग्न होते जन्मास जागण्याचे
सारेच मंत्र आता केव्हा तरार झाले ॥

दि.१५/०२/२०२४
सकाळी ०४.३७ वा.

(२३)
कोणी ठराव केले
गझल
(वृत्त - आनंदकंद)

खड्डे बुजून तेथे ओले भराव आले
एकाच पावसाने रस्ते झराव झाले ॥

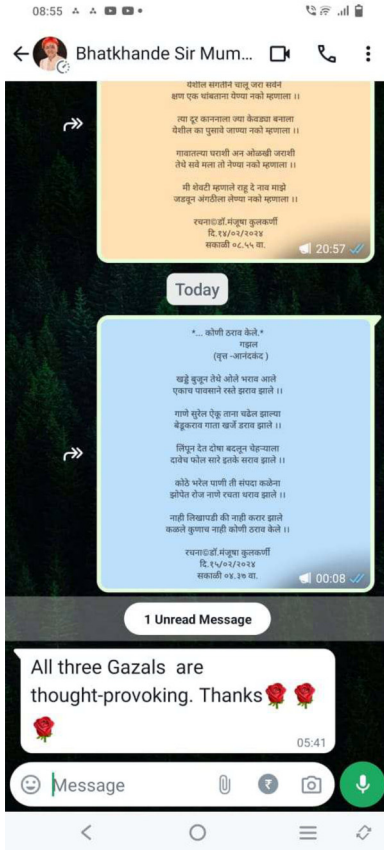
कोठे भरेल पाणी ती संपदा कळेना
झोपेत रोज नाणे रचता थराव झाले ॥

गाणे सुरेल ऐकू ताना चढेल झाल्या
बेडूकराव गाता खर्जे डराव झाले ॥

नाही लिखापडी की नाही करार झाले
कळले कुणाच नाही कोणी ठराव केले ॥

लिंपून देत दोषा बदलून चेहऱ्याला
दावेच फोल सारे इतके सराव झाले ॥

दि.१५/०२/२०२४
सकाळी ०४.३७ वा.

(२४)
नको म्हणाला...
गझल
(वृत्त - आनंदकंद)

प्रीतीत चार आणा
देण्या नको म्हणाला
देते तुला म्हणाले
घेण्या नको म्हणाला ॥

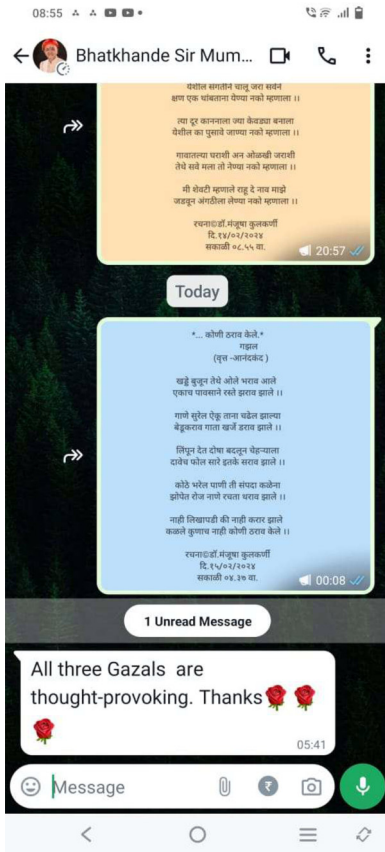
येशील संगतीने
चालू जरा सवेने
क्षण एक थांबताना
येण्या नको म्हणाला ॥

त्या दूर काननाला
ज्या केवड्या बनाला
येशील का पुसावे
जाण्या नको म्हणाला ॥

गावातल्या घराशी
अन ओळखी जराशी
तेथे सवे मला तो
नेण्या नको म्हणाला ॥

मी शेवटी म्हणाले
राहू दे नाव माझे
जडवून अंगठीला
लेण्या नको म्हणाला ॥

दि.१४/०२/२०२४
सकाळी ०८.५५ वा.

(२५)

छळवाद मांडलेला...

गझल

(वृत्त - आनंदकंद)

बांधून ठेवला मी पळवाद मांडलेला
केला विनष्ट सारा छळवाद मांडलेला॥

गाढून टाकलेल्या युक्तीस सांधताना
फाडून टाकला मी बळवाद मांडलेला॥

नाही जरी कळाले घरचाच कोण भेदी
शोधून काढला मी कळवाद मांडलेला॥

बांधू किती भुयारे रस्ता खचून गेला
प्रासाद भव्य संपे गळवाद मांडलेला ॥

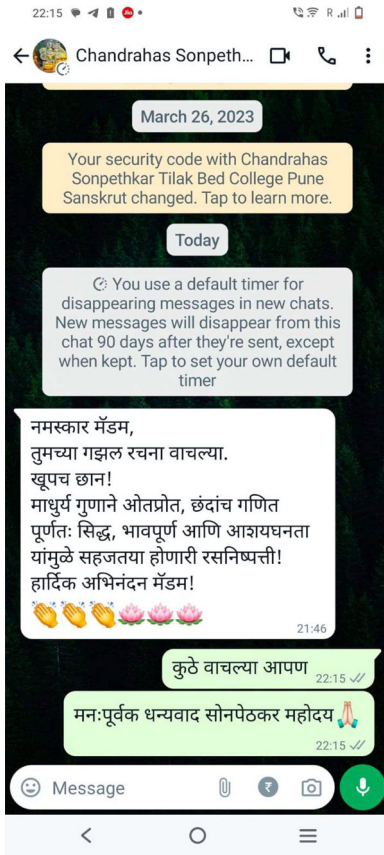
झाली युगायुगाची पीडा विनाशकारी
दाबून टाकला मी खळवाद मांडलेला॥

येथून तेथे जाती तेथूनही कुठे ते
पक्षात देख सारा दलवाद मांडलेला॥

कर्तव्य कोणते हे विसरून लोक गेले
वाढे सुखास माया फळवाद मांडलेला॥

दि.१५/०२/२०२४

सकाळी ०४.१५ वा.

(२६)
माझी कविता झाली

डोळ्यांच्या कोनामधुनी
हळूच ओघळत आली
माझी कविता झाली

मिटले डोळे स्वप्नं रेखिले
जागी राहून गेली
माझी कविता झाली

पहाट होता अलगद आली
जाग मला जी उठवून गेली
माझी कविता झाली

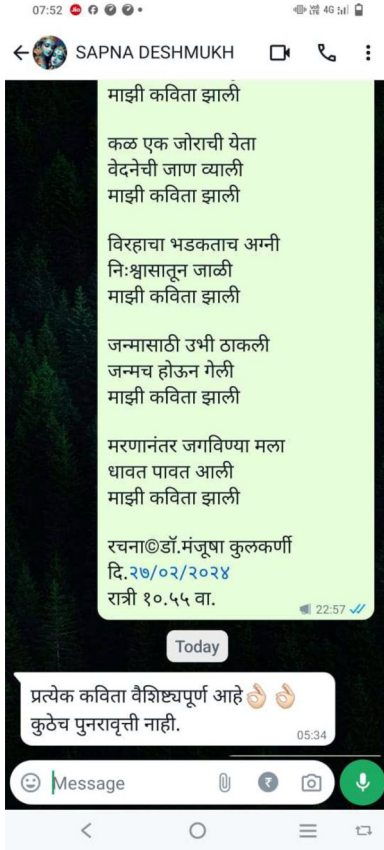
कळ एक जोराची येता
वेदनेची जाण व्याली
माझी कविता झाली

विरहाचा भडकताच अग्नी
निःश्वासातून जाळी
माझी कविता झाली

जन्मासाठी उभी ठाकली
जन्मच होऊन गेली
माझी कविता झाली

मरणानंतर जगविण्या मला
धावत पावत आली
माझी कविता झाली

दि.२७/०२/२०२४
रात्री १०.५५ वा.

दिस सारा सरकतो
सांज काहूर मांडते
काही प्रहरात युगे
सांज टांगणी टांगते

आकाशात चालताना
घाव बेमालूम देतो
नसे साजूक चांद हा
प्राण हलकेच घेतो

(२७)
गाव राजसाचे दूर

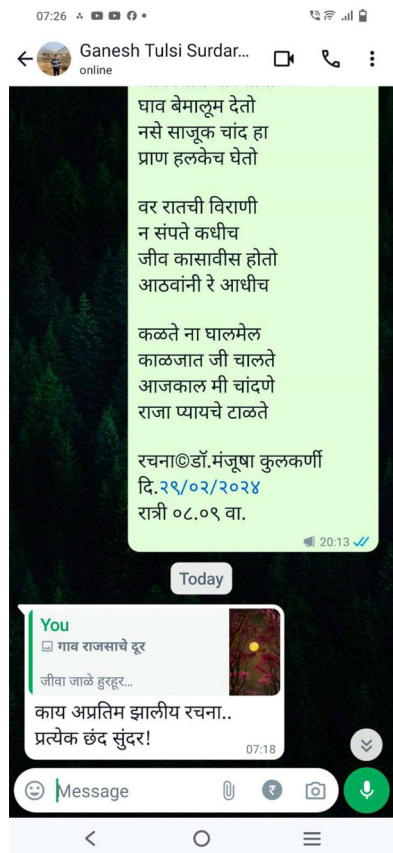
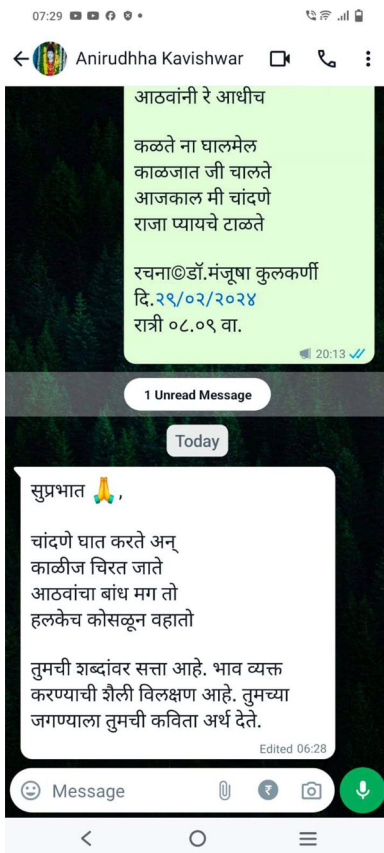
जीवा जाळे हुरहूर
तिन्ही सांजेला का पूर
गाव चांदव्याचे आणि
राजसाचे दूर दूर

वरवर वाटते ना
किती शीतल चांदणे
कसे जाळते मनाला
नये शब्दात सांगणे

वर रातची विराणी
न संपते कधीच
जीव कासावीस होतो
आठवांनी रे आधीच

कळते ना घालमेल
काळजात जी चालते
आजकाल मी चांदणे
राजा प्यायचे टाळते

दि.२९/०२/२०२४
रात्री ०८.०९ वा.

गंधात हरवतो बघ
केसात मोकळ्या त्या
देतो मनात उमलून
प्रीतीच्या पाकळ्या ज्या

स्मरते तुझी प्रतीक्षा
माझ्याचसाठी झुरणे
अर्पून सारे काही
माझ्याचसाठी उरणे

(२८)

मधुमास नवा वाटे

पाहतो तुला नव्याने
डोळ्यात वाच प्रेम
लागेल का तसाच
तुजला मदन नेम

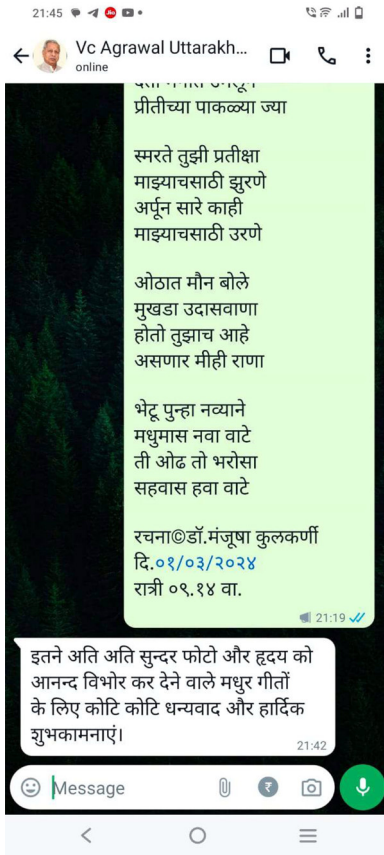
बुडतो अजूनही मी
गहिऱ्या तुझ्या नशेत
डोळ्यात भाव खोल
पडतो पुन्हा नशेत

ओठात मौन बोले
मुखडा उदासवाणा
होतो तुझाच आहे
असणार मीही राणा

भेटू पुन्हा नव्याने
मधुमास नवा वाटे
ती ओढ तो भरोसा
सहवास हवा वाटे

दि.०१/०३/२०२४

रात्री ०९.१४ वा.

(२९)

गंगा भागीरथी म्हणावे

निळीशार नागमोडी वाहते
सागरगामी सरिता
स्वर्गातून अवतरली गंगा
भूतली प्रेमाकरिता

मजेत वहाते सुरेल गाते
खळखळते ती धुंद
प्रवाह वाहतो हिमालयातून
भेटीसाठी बेधुंद

वाटेमधल्या हिरवाईचे
स्वप्नं हिरवे करताना
ओंजळीत ती मावून जाते
तृप्ती पुरी भरताना

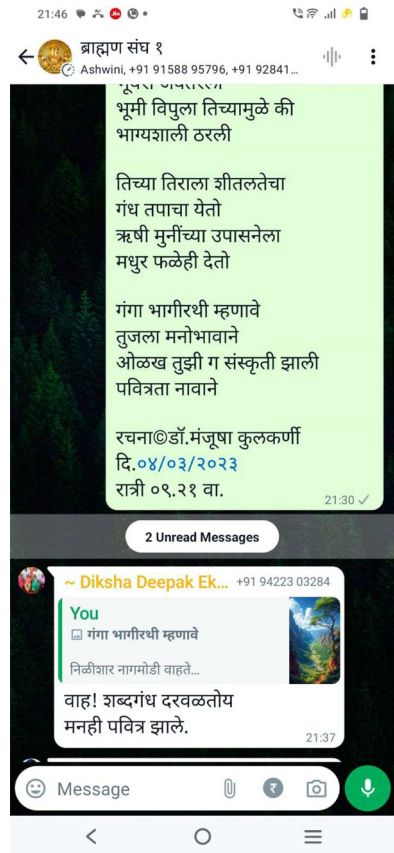
सामावून घेताच आपुली
केलेली प्रार्थना
पावन करते जलबिंदुंनी
भक्तांची अर्चना

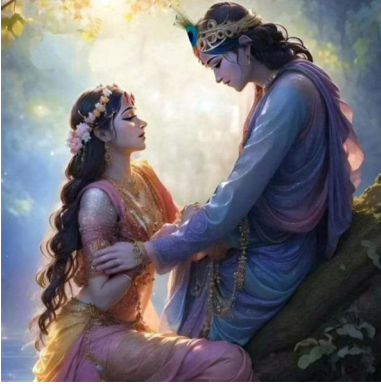
भागीरथाच्या यत्ने आली
भूवरी अवतरली
भूमी विपुला तिच्यामुळे की
भाग्यशाली ठरली

तिच्या तिराला शीतलतेचा
गंध तपाचा येतो
ऋषी मुनींच्या उपासनेला
मधुर फळेही देतो

गंगा भागीरथी म्हणावे
तुजला मनोभावाने
ओळख तुझी ग संस्कृती झाली
पवित्रता नावाने

दि.०४/०३/२०२४
रात्री ०९.२१ वा.

स्पर्शात जन्म सारे
सामावले कसे हे
आदी न अंत जरी मी
तू मध्य हे कसे गे

(३०)

शब्दात कृष्णराधा

ही कसली प्रीत राधे
मजला कधी न कळते
का धावतो तुझ्याशी
कधीही न आकळते

दोघात ना कधीही
शब्दांची बंधने ही
असतात नित्य भरली
प्रेमाची स्पंदने ही

उघडून लोचनांना
राधा दिसे दिसे ना
मिटताच नेत्रकमळे
ती लाडकी हसे ना

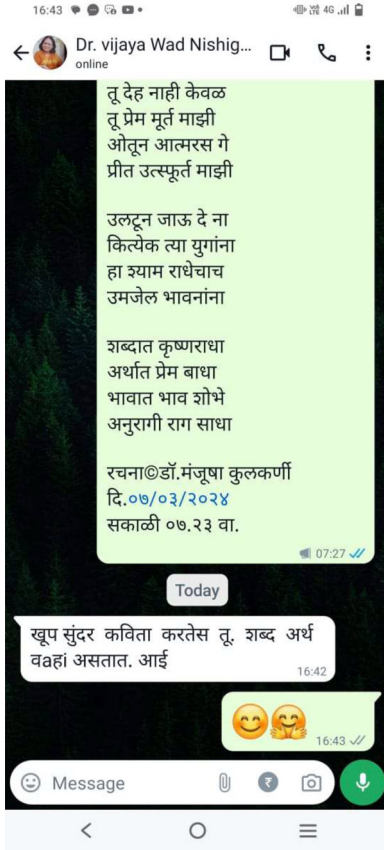
तू देह नाही केवळ
तू प्रेम मूर्त माझी
ओतून आत्मरस गे
प्रीत उत्स्फूर्त माझी

उलटून जाऊ दे ना
कित्येक त्या युगांना
हा श्याम राधेचाच
उमजेल भावनांना

शब्दात कृष्णराधा
अर्थात प्रेम बाधा
भावात भाव शोभे
अनुरागी राग साधा

दि.०७/०३/२०२४

सकाळी ०७.२३ वा.

(३१)

आत जे आहे सुंदर काही

लपून बसला हिरवा चाफा

गंध परी तो लपेल का

आत कोश भरले जे गुणांचे

सांग वेड्या ते छपेल का

जरी वाटले नको दावण्या

उगाच काही जे आतले

सूर्य न लपवे प्रकाश आपुला

बीजांकुरी वृक्ष साठले

आत नदीच्या मधुर जळातून

जीवन वाहे रसरसले

कोण फळातून साखर भरतो

जीवनसत्त्वे घसघसले

मध फुलांच्या परागातले

फूलपाखरा कसे कळले

उंच नभातून कसे उडावे

त्या पक्षांना कसे वळले

आत जे आहे सुंदर काही

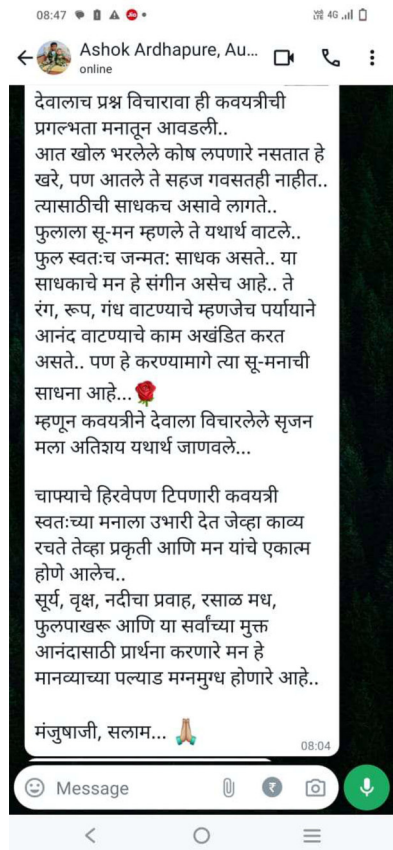
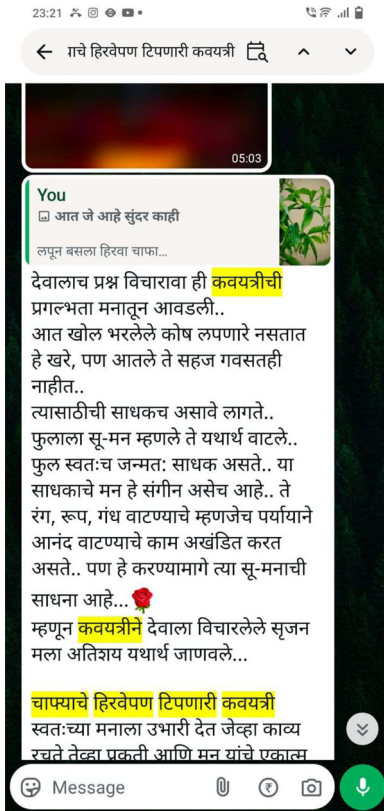
प्रत्येका दिधले देवा

मुक्तपणे ते लुटू आनंदे

लपवून त्यासी का ठेवा

दि.०९/०३/२०२४

सकाळी ०८.४१ वा.

(३२)

रंग गोड हा काळा

रंग काळा काळा
आई, आपुला रंग का ग काळा?
ढवळे पाणी, आकाश पांढरे
हंस स्वच्छ पांढराळा
आपुला रंग का ग काळा?

बदक पांढरे गोरे गोरे
कोंबडा तसा पांढरा हा बगळा
सारसपक्षी किती ढवळे ते
ढवळा कबुतर मेळा
आपुला रंग का ग काळा?

एखादा पोपट दिसे पांढरा
मोरही दिसतो शुभ्र आगळा
पेंग्विन पुढूनी धवल धवल किती
बघ ना पांढरा गायबगळा
आपुला रंग का ग काळा?

काकाकुआ किती गोरा गोरा
करकोचा ना काळा
समुद्रपक्षी सुंदर ढवळे
ढवळा त्यांचा चाळा
आपुला रंग का ग काळा?

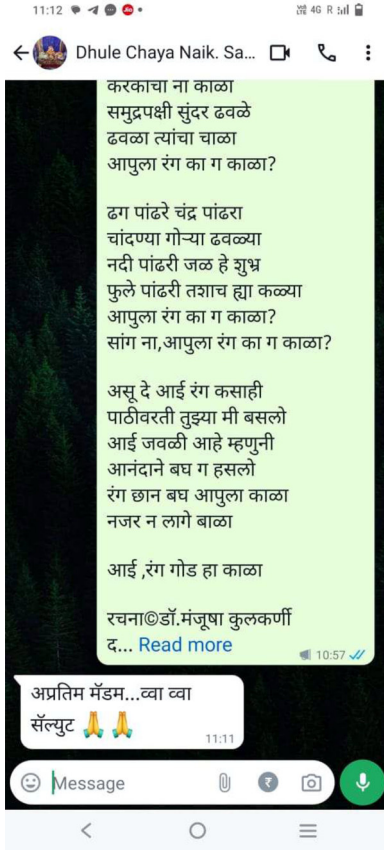
ढग पांढरे चंद्र पांढरा
चांदण्या गोऱ्या ढवळ्या
नदी पांढरी जळ हे शुभ्र
फुले पांढरी तशाच ह्या कळ्या
आपुला रंग का ग काळा?
सांग ना, आपुला रंग का ग काळा?

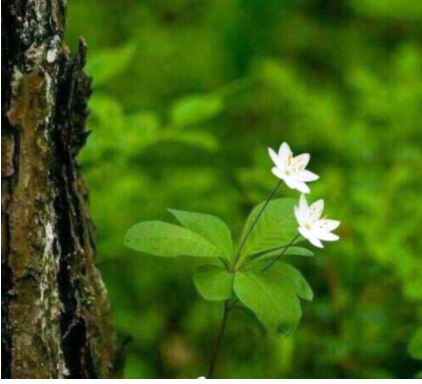
असू दे आई रंग कसाही
पाठीवरती तुझ्या मी बसलो
आई जवळी आहे म्हणुनी
आनंदाने बघ ग हसलो
रंग छान बघ आपुला काळा
नजर न लागे बाळा

आई, रंग गोड हा काळा

दि.१३/०३/२०२४

सकाळी ०८.४३ वा.

(३३)

अशी चैतन्ये पसरून जाती

कुणी न पाहती वनी काननी
उमलून आल्या फुला
ते तर झुलती स्वानंदाचा
आनंदाने झुला

हळूच येते झुळूक गारवी
थंड थंड वाहते
वेलीवरूनी कळी कळुली
वाकून मग पाहते

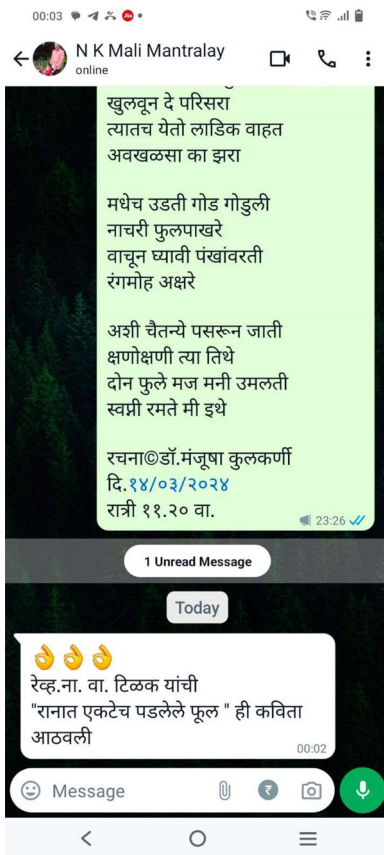
रंग उमलती सारे सुंदर
खुलवून दे परिसरा
त्यातच येतो लाडिक वाहत
अवखळसा का झरा

मधेच उडती गोड गोडुली
नाचरी फुलपाखरे
वाचून घ्यावी पंखांवरती
रंगमोह अक्षरे

अशी चैतन्ये पसरून जाती
क्षणोक्षणी त्या तिथे
दोन फुले मज मनी उमलती
स्वप्नी रमते मी इथे

दि.१४/०३/२०२४

रात्री ११.२० वा.

त्या तिथे उगवून आल्या
स्वप्नवेड्या कोंबुल्या
रंग अंगोपांगी त्यांच्या
आत आशा थांबल्या

उंच उडती पाखरेही
उतरूनी येती घरा
हरखुनी जाती पुन्हा ती
रंगाळी पाहून जरा

(३४)
रंग कोणते मज मनी

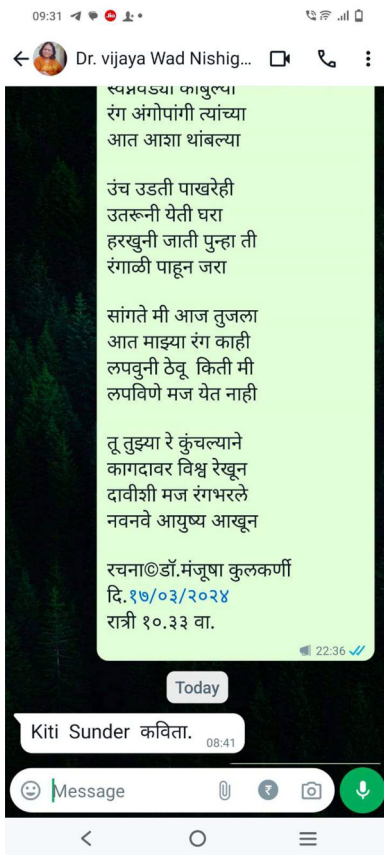
कसे तुज कळले चित्रकारा
रंग कोणते मज मनी
पाकळ्यांच्या मल्मलीवर
चालते मी यौवनी

वाटते सारेच आहे
रंगभरले भारले
वृक्षवेली पाने सारी
रंगातून साकारले

सांगते मी आज तुजला
आत माझ्या रंग काही
लपवुनी ठेवू किती मी
लपविणे मज येत नाही

तू तुझ्या रे कुंचल्याने
कागदावर विश्व रेखून
दावीशी मज रंगभरले
नवनवे आयुष्य आखून

दि.१७/०३/२०२४
रात्री १०.३३ वा.

(३५)

असा अनोखा जगू या ग्रीष्म हा

सरस तीरावर गुलमोहराची
वाट किती देखणी

टाकत अलगद पाऊल त्यावर
स्वप्नांची रेखणी

लाहीलाही होते उन्हाणे
ग्रीष्माची काहिली
तशात येथे तुझी राजसा
स्मृती जळी राहिली

थंडाव्याची रम्य ठिकाणे
सोबतीने चालली
तूही प्रीतीने मज केसांतुन
मोगरी जी माळली

कुठून एवढी उमेद येते

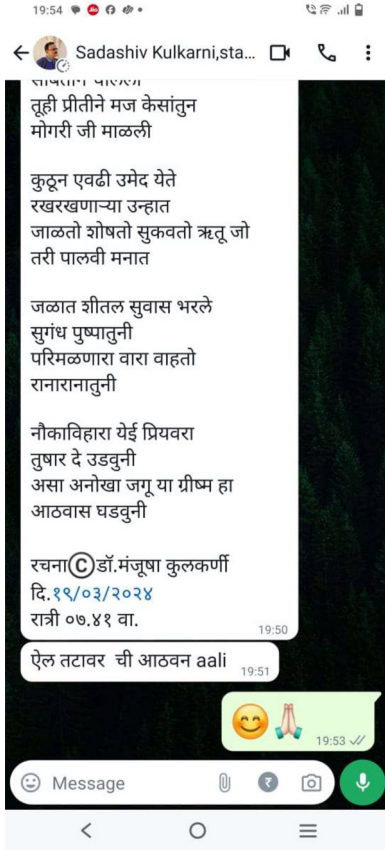
रखरखणाऱ्या उन्हात
जाळतो शोषतो सुकवतो ऋतू जो
तरी पालवी मनात

जळात शीतल सुवास भरले
सुगंध पुष्पातुनी
परिमळणारा वारा वाहतो
रानारानातुनी

नौकाविहारा येई प्रियवरा
तुषार दे उडवुनी
असा अनोखा जगू या ग्रीष्म हा
आठवास घडवुनी

दि.१९/०३/२०२४

रात्री ०७.४१ वा.

(३६)

एक कविता जन्मते

किती मल्मली मनी जन्मली
तू भाव वसने नेसली
सार सारे जीवनाचे
सांगता स्मित हासली

दुःख येते शब्द लेऊन
आर्तता तुज अंतरी
ज्या खुणा दुखऱ्या पुन्हा
त्या बघ विसावुन तुजवरी

लहर आनंदात लहरे
अन विहरतो मोदही
विरह पेटून जाळताना
तू दिलासा रोजही

प्रीत फुलते हलकी हलकी
हलके मन वाऱ्यावरी
तूच येऊन आवेगासी
क्षणी कविते आवरी

नवरसांची भूषणे तुज
भावनांची अर्चना
आत्मरंगाची तुला गे
नित्य मज अभ्यर्चना

रोज येशी तू सुखे सखी
मज कुशीतून पडण्या
रोजची मन पंख लेऊन
आसुसते कविते गे उडण्या

सज्ज मी बघ कल्पनेच्या
उंबऱ्या ओलांडण्या
रोज सुंदर रूप नवते
ते तुझे मग मांडण्या

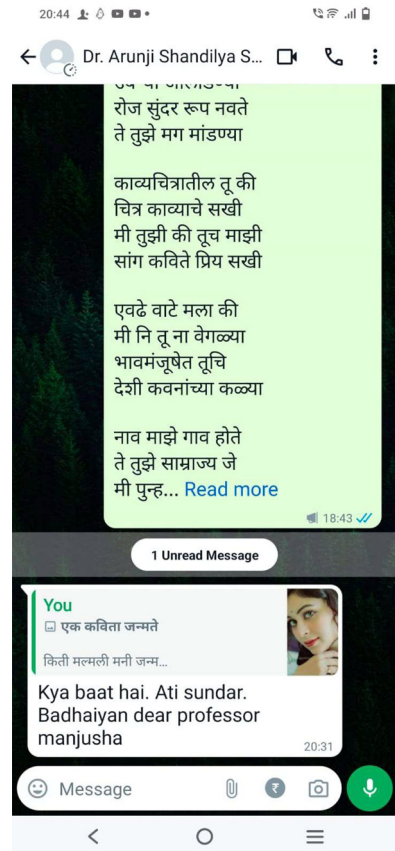
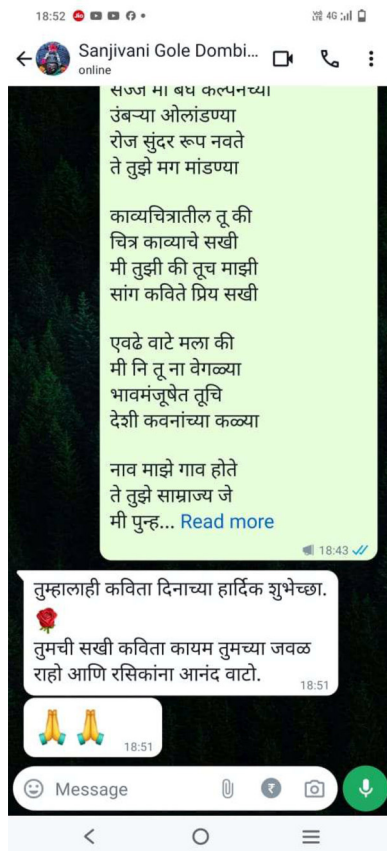
काव्यचित्रातील तू की
चित्र काव्याचे सखी
मी तुझी की तूच माझी
सांग कविते प्रिय सखी

एवढे वाटे मला की
मी नि तू ना वेगळ्या
भावमंजूषेत तूचि
देशी कवनांच्या कळ्या

श्वास येतो आणि जातो
एक कविता जन्मते
सार्थकी लागोत माझे
तुजसवे किती जन्म ते

नाव माझे गाव होते
ते तुझे साम्राज्य जे
मी पुन्हा भुलते तुला की
गोड तुझे अधिराज्य ते

दि.२१/०३/२०२४

(३७)

वसंत बहरला

तिने एकदाच प्रेमळ नजरेनं पाहिलं
तो तिचा होकार वाटला
वाटलं जीवनाचा शिशिर सरला
मनात सरसर वसंत बहरला

वाळलेल्या सुकलेल्या प्रेमाच्या झाडाला
हिरवेगार कोंब फुटले
प्रीतपालवी खुलून सारे
मदनाचे वारे सुटले

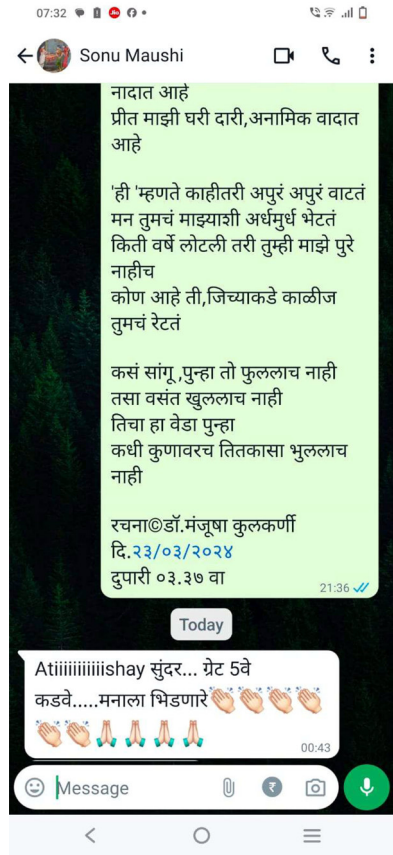
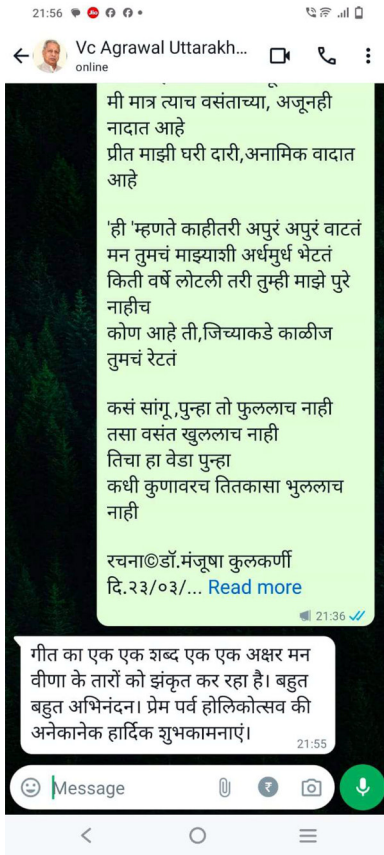
तो दिवस कधीच विसरलो नाही मी
अजूनही मनाच्या तळाशी आहे ना
ती नाही मिळाली पण तिची ती नजर
चोरून मला पाहे ना

कित्येक वसंत आले,
सृष्टीला फुलवून गेले
तिचे माझे भेटणे जरी राहून गेले
मी मात्र त्याच वसंताच्या,
अजूनही नादात आहे
प्रीत माझी घरी दारी,
अनामिक वादात आहे

‘ही’ म्हणते काहीतरी अपुरं अपुरं वाटतं
मन तुमचं माझ्याशी अर्धमुर्ध भेटतं
किती वर्षे लोटली तरी
तुम्ही माझे पुरे नाहीच
कोण आहे ती,
जिच्याकडे काळीज तुमचं रेटतं

कसं सांगू, पुन्हा तो फुललाच नाही
तसा वसंत खुललाच नाही
तिचा हा वेडा पुन्हा
कधी कुणावरच तितकासा भुललाच नाही

दि.२३/०३/२०२४
दुपारी ०३.३७ वा

(३८)
वासंतिक राग

कुहुकुहू सुरात येते जाग
गा कोकीळ वासंतिक राग
फुलली पाने कळ्या उमलल्या
बहरते मनी प्रीतीची बाग

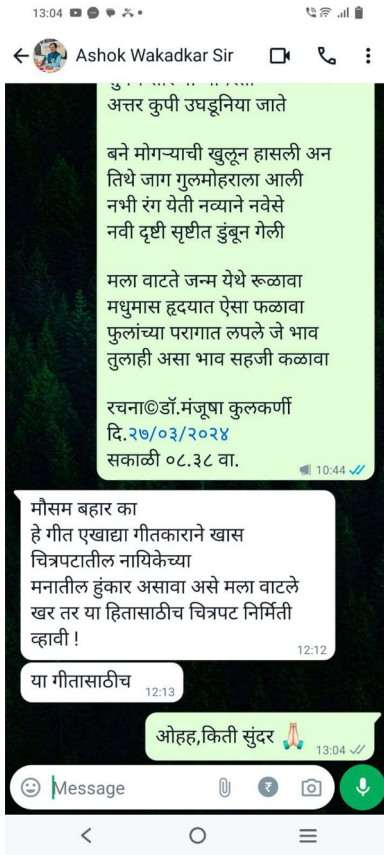
स्वच्छ सकाळी स्वच्छ नभातून
खगमाळांच्या रांगा उडती
यौवनातल्या गुजगोष्टींनी
पानोपानी कलिका दडती

झुळूक हवेची शीतल येते
थंडावा जगण्याला देते
सुगंध सारे वाऱ्यावरती
अत्तर कुपी उघडूनिया जाते

बने मोगऱ्याची खुलून हासली अन
तिथे जाग गुलमोहराला आली
नभी रंग येती नव्याने नवेसे
नवी दृष्टी सृष्टीत डुंबून गेली

मला वाटते जन्म येथे रूळावा
मधुमास हृदयात ऐसा फळावा
फुलांच्या परागात लपले जे भाव
तुलाही असा भाव सहजी कळावा

दि. २७/०३/२०२४
सकाळी ०८.३८ वा.

(३९)
आता कठीण

शब्दबंबाळ घाव मोठे
कोसणे आता कठीण
दुःख देती शब्द जेव्हा
पोसणे आता कठीण

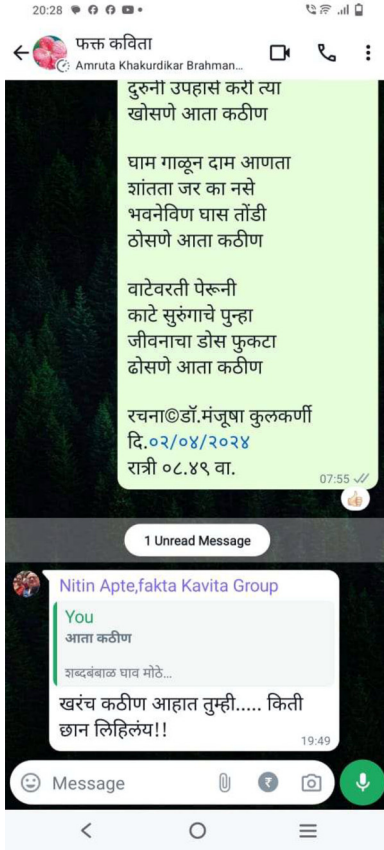
आत वैरी एक बसतो
खातो जो मज पोखरून
आतल्या जखमा न दिसती
सोसणे आता कठीण

गूज ज्याला सांगणे तो
टांगूनी वेशीवरी
दुरुनी उपहासे करी त्या
खोसणे आता कठीण

घाम गाळून दाम आणता
शांतता जर का नसे
भवनेविण घास तोंडी
ठोसणे आता कठीण

वाटेवरती पेरूनी
काटे सुरंगाचे पुन्हा
जीवनाचा डोस फुकटा
ढोसणे आता कठीण

दि.०२/०४/२०२४
रात्री ०८.४९ वा.

(४०)
ती आणि मोगरी

मोगऱ्याच्या फुलांची करंडी
किती खुणावत राहते न
सुगंधभरल्या डोळ्यांनी
प्रेमाने पाहते न

कधी वाटते अलगद गुंफून
प्रेयसीच्या केसात जावे
कधी फुलांना देवापायी
भक्तिरसात नाहत वहावे

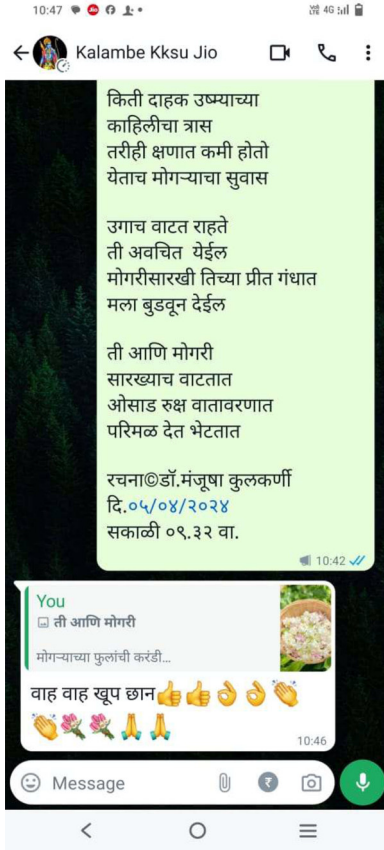
कधी नुसत्याच ओंजळीत
प्रेमाची कबुली देऊ की नको
ह्या गोंधळात कळ्याही म्हणत
बसतात फुलू की नको

किती दाहक उष्याच्या
काहिलीचा त्रास
तरीही क्षणात कमी होतो
येताच मोगऱ्याचा सुवास

उगाच वाटत राहते
ती अवचित येईल
मोगरीसारखी तिच्या प्रीत गंधात
मला बुडवून देईल

ती आणि मोगरी
सारख्याच वाटतात
ओसाड रुक्ष वातावरणात
परिमळ देत भेटतात

दि.०५/०४/२०२४
सकाळी ०९.३२ वा.

(४१)
रेश्माचं पाणी पाणी

धुंद पावसाची धार
अंग भिजूनीया गार
चला चला रे पिलांनो
थंडी वाजतेय फार

सारा डोंगर ओघळे
झरझर झऱ्यावाणी
गवताच्या अंगावर
रेश्माचं पाणी पाणी

झाडं अंधोळ करती
स्वच्छ सुंदर दिसती
बीज जमिनीमधले
गोड गालात हसती

पाने पाने चिंब ओली
तरारून मने गेली
रानारानात सुगंधी
अत्तरांची माती झाली

केस अंगावरले हे
असे उभारून आले
करू पानांची छतरी
रान हुडहुडी झाले

या रे पिल्लांनो जवळी
ऊब आईची कवळी
जरा पाऊस पाहू या
त्याची गाणी सोनसळी

दि.०७/०४/२०२४

०९.०४ वा.

स्मृती बुद्धी मती तूच
प्रज्ञा मेधा नि प्रतिभा
माय सरस्वती रूप
तुझी ज्ञानाचीच आभा

(४२)

ये ग ये रखुमा राणी

ये ग ये ग रखुमाई
साऱ्या जगताची आई
राबराबतेस किती
तुला ब्राह्मण्डाची घाई

चूल पेटती रहावी
होते अन्नपूर्णा तू
पालनास जगताच्या
जीवरस भरणा तू

तूच स्फूर्ती प्रेरणा
तूच संकट तारणा
असुरांशी लढताना
तूचि काल गे मारणा

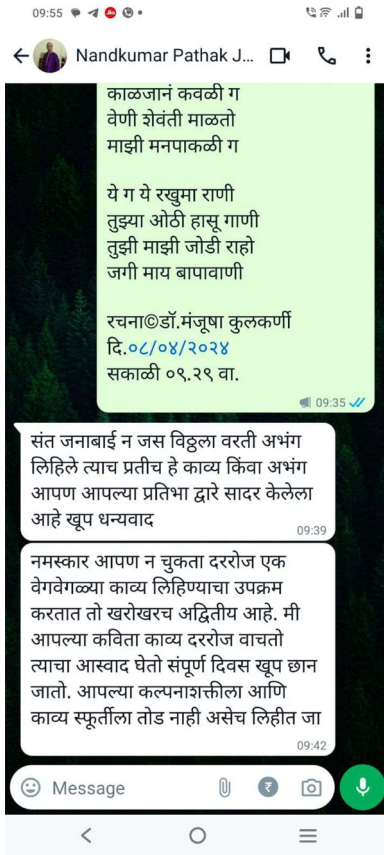
चालवितो मी संसार
जगताचा पालनहार
असे वाटे जगा परि
माझ्या शक्तीची तू धार

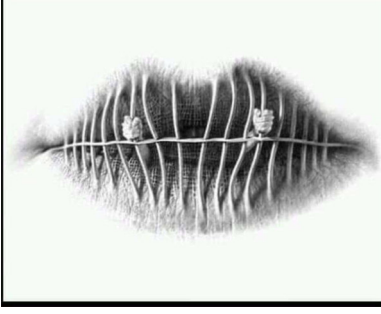
फुलावाणी तू नाजूक
काळजानं कवळी ग
वेणी शेवंती माळतो
माझी मनपाकळी ग

ये ग ये रखुमा राणी
तुझ्या ओठी हासू गाणी
तुझी माझी जोडी राहो
जगी माय बापावाणी

दि. ०८/०४/२०२४

सकाळी ०९.२९ वा.

(४३)
ओठ शिवले

ओठ शिवले अनेक धाग्यांनी
जीवनातल्या अनुभवांनी
मौन वाटते असेच रहावे
काय साधते बोल शब्दांनी

व्यर्थ दवडणे वाफ मुखाची
सार वाया जाई सारे सारे जे
आत केवढे दडले जगणे
न पाहता त्यास वर वारे हे

प्राण सारे होती गोळा बोलण्या
शक्तीचा न्हास रोज अगणित
म्हणून वाटे व्रत कथीले
पूर्वजांनी हे मौन भणित

आत चालू द्यावा संवाद सारा
आत सापडते उत्तर तेंव्हा
प्रश्नांचे रान गहन वाटे
नकळता त्याचे मूळ हे जेंव्हा

एक शांतता लाभते मग
शब्देविन सारे जुळते जग
निवांत क्षण मनी तरंग
आनंद मोदाचे भरती ढग

दि.११/०४/२०२४

रात्री ११.३५ वा.

(४४)

रोज नव्याने जन्मा यावे

मुक्त श्वास हे भरले मी जे
तसेच कायम भरून घे
जगण्यासाठी काय दुजे पण
स्वच्छ प्राण हा करून घे

दडपण कसले किती दबाव हे
उगाच माणूस पिचतो ना
जे जे आहे मुख्य ते तरी
सारे विसरून खचतो ना

रोज सकाळी आशाकिरणे
सोबत घेऊन उगवावे
रोज पहाटे नवेच जगणे
मानून गाणे तगवावे

ताज्या ताज्या सृष्टीमधले
विचार का हो शिळे तरी
वळतच नाही आम्हा वागणे
तत्त्वाने जरी कळे तरी

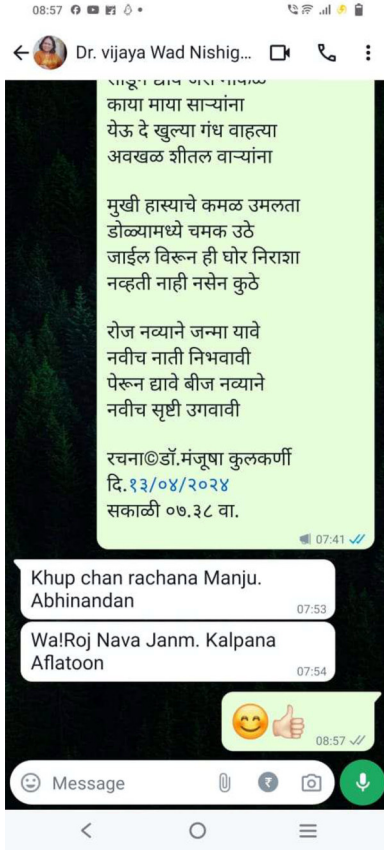
सोडून द्यावे जरा मोकळे
काया माया साऱ्यांना
येऊ दे खुल्या गंध वाहत्या
अवखळ शीतल वाऱ्यांना

मुखी हास्याचे कमळ उमलता
डोळ्यामध्ये चमक उठे
जाईल विरून ही घोर निराशा
नव्हती नाही नसेन कुठे

रोज नव्याने जन्मा यावे
नवीच नाती निभवावी
पेरून द्यावे बीज नव्याने
नवीच सृष्टी उगवावी

दि.१३/०४/२०२४

सकाळी ०७.३८ वा.

(४५)

अले किती गोड तू

अले किती गोड तू
सोन्याची फोड तू
छोटुशा दोस्त माझा
प्रेमाचा जोड तू

ये ना ये जवळी
खाऊ या सोनकेळी
हासू तुझं माझं रे
हसताच हसे खळी

केश तुझे माझे
सोनेरी चमचम
दात कशे आपुले
आनंदी घमघम

तुझं माझं जमतं
नातं रे कोणतं
सवंगडी तू
मन खळखळतं

नको मोठं होऊ या
बाळंच राहू या
रोज रोज भेटून
खेळत राहू या

दि.१३ /०४/२०२४

मध्यरात्री १२.५७ वा.

(४६)

आई आईच असते

माय छत होत जाते आभाळ गळताना
देह छत्री करते ऊन्हं झळा झळताना

तिची ऊबदार ऊब
ऋतू कोणताही असो
तिच्या स्पर्शात गोडवा,
नजरेत गाव वसो

तिचा पोलादाचा
देह मन मऊशार लोणी
आई विना देव इथं
डोळा पाहिला का कोणी

तिच्या दिवसात युगे
जाती सामावून रोज
पिळ्ळांसाठी सोडते ती
किती सहजीच नीज

किती सोसते भोगते
देह झिजवून देते
बीज मायेचे पेरून
स्वतः उगवून येते

सुख मिळावे बाळांना
दुःख डोईवर झेले
देई अमृताचा पान्हा
पीत विषाचे ही पेले

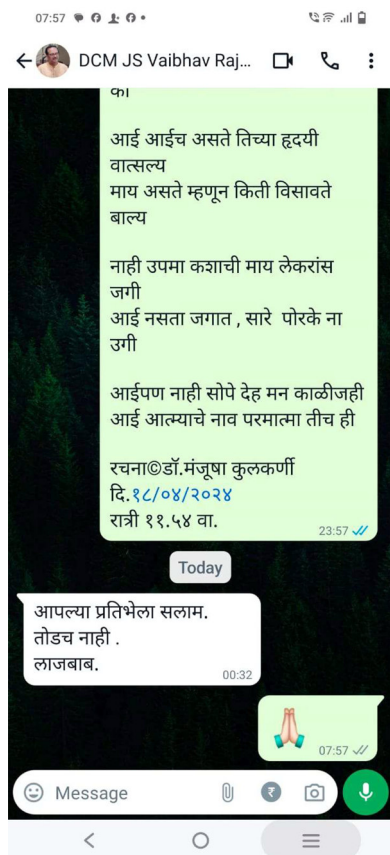

तिचे रूप कोणतेही
माय आई पाखरू की
पशु पक्षी कीडा मुंगी
प्रिय गाय वासरू की

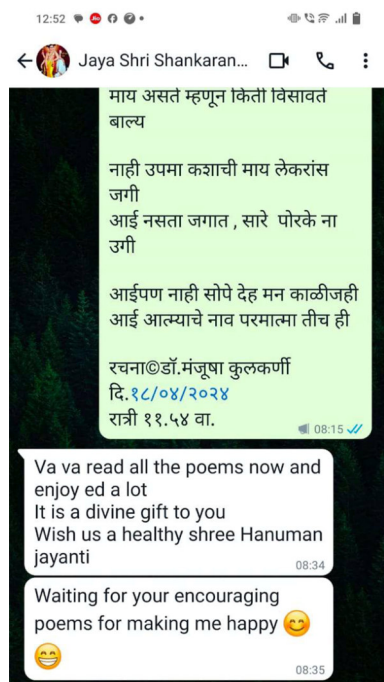
आई आईच असते
तिच्या हृदयी वात्सल्य
माय असते म्हणून
किती विसावते बाल्य

नाही उपमा कशाची
माय लेकरांस जगी
आई नसता जगात,
सारे पोरके ना उगी

आईपण नाही सोपे
देह मन काळीजही
आई आत्म्याचे नाव
परमात्मा तीच ही

दि. १८/०४/२०२४
रात्री ११.५४ वा.

(४७)

आई नावाचं पुस्तक असलं

आई नावाचं पुस्तक असलं
कसं वाचावं कळचना
झरा मायेचा कुटून व्हातोया
अक्षर प्रेम हे वळचना

रागावती अन जरी कावती
आत तिला ते बोचत जाय
अखंड वात्सल्याच्या धारा
प्रेमळ सरिता असतीया माय

खस्ता खाऊन कष्ट उपसती
पान पुस्तकाचे ती जिव्हाळा
तिची बांधणी पक्की इतकी
किती जन्माचा लावते लळा

तिच्या पुस्तकावरती न नाव
तिचे कोणते नाही गाव
झिजवत जाते अखंड काया
चंदन काळीज सुगंध ठाव

क्षणात करते मोठा त्याग
जीवनी फुलवुन देते बाग
झळा न लागती असता ती
दूर राहते दुःखाची आग

आई नावाच्या पुस्तकातले
जमतील जर का वाचून घे
मंगल सुंदर क्षण मायेचे
फुलापरी ते वेचून घे

आई असता किंमत न कळे
नसता पडते भुई थोडी
काया पुस्तक जाते येथून
अक्षर आठवणी गोडी

डोळ्यामधले आसू पाहून
ती स्वर्गातून मग रडते
आईवाचून पवित्र प्रीती
कुणी न करते बघ अडते

तिच्यावचूनी जगणे निष्फळ
नीरस मन हे लुळे पडते
ती असताना स्वर्ग भुईवर
किमया ऐसी रे घडते

म्हणून ज्यांच्या जवळी हे पुस्तक
भाग्यवान ते या जगती
आई आई हे नाव अगाधची
अमोल ईश्वरी रूपच ती

दि.२३/०४/२०२४
सकाळी ०८.२१ वा.

कोणत्या गाठी कधीच्या
युगयुगांच्या रेशमी
हळवी राधा मजसी बाधा
राधेमय हा देख मी

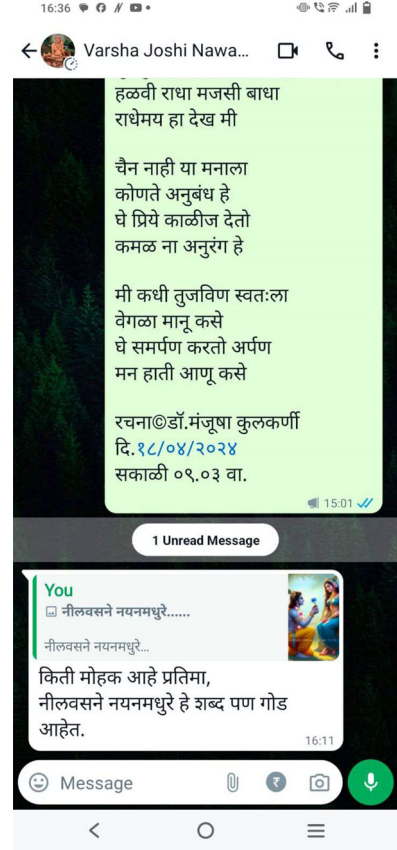
(४८)

नीलवसने नयनमधुरे

नीलवसने नयनमधुरे
राधिके घे प्रीत ही
नील कमलातून माझ्या
भावनांची रीत ही
नीलवसने नयनमधुरे...

तू हृदय माझे हिरावून
कृष्ण राधा जाहला
शोधतो तुजला कुठे तर
आत माझ्या राधेला

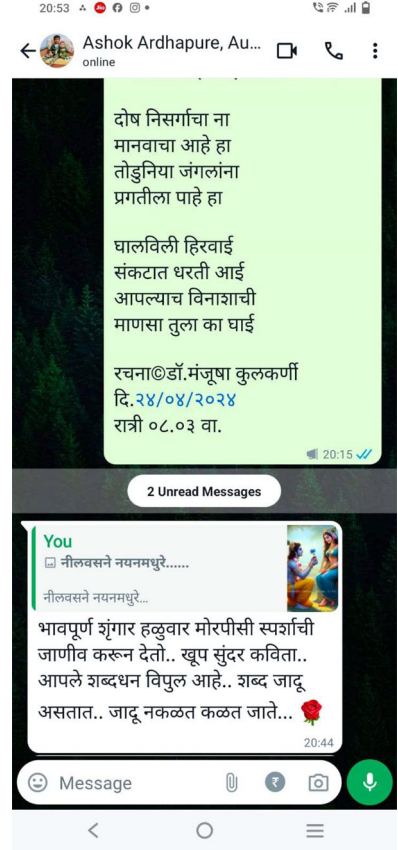
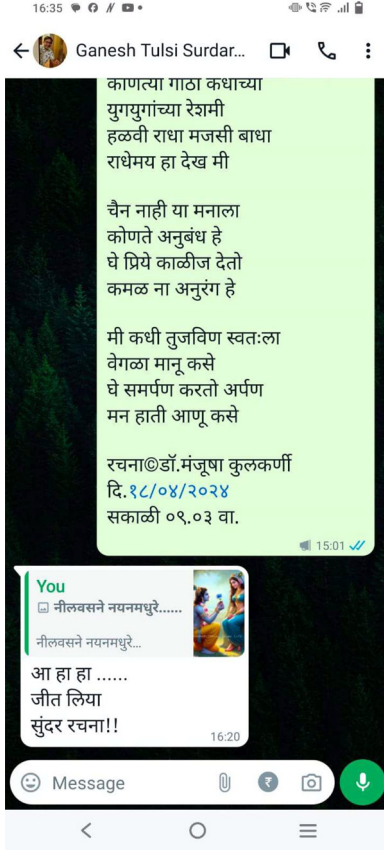
प्रेम हे कसले न जाणे
प्रेम तू इतके कळे
हरवुनी जातो स्वतःला
तू नि मी ना वेगळे

चैन नाही या मनाला
कोणते अनुबंध हे
घे प्रिये काळीज देतो
कमळ ना अनुरंग हे

मी कधी तुजविण स्वतःला
वेगळा मानू कसे
घे समर्पण करतो अर्पण
मन हाती आणू कसे

दि.१८/०४/२०२४
सकाळी ०९.०३ वा.

(४९)
सरस्वती भेट घडे

अक्षरांच्या बाजारात
शब्द हरपले आज
नवरस हिरमूस
भाव हरवला साज

अर्थ लावण्ये बुडाली
व्यर्थ चाललेत खेळ
नाही मतीचा मनाशी
बघा कोणताच मेळ

क्षर होऊन अक्षर
अक्षरशः रडती
साहित्याचे मोल नाही
काव्ये अभावी पडती

शुष्क आटलेत झरे
सांगा कुठून ओलावा
शब्द आता हो कोणाचा
कोणी प्रेमाने झेलावा

काव्यशास्त्र विनोदाचा
गंध कोणाला तो आहे
नाला अपविचारांचा
साऱ्या जगतात वाहे

झाली निराश शारदा
तिची वाणी मूक झाली
नाही साधना कुणाची
आराधना न फळाती

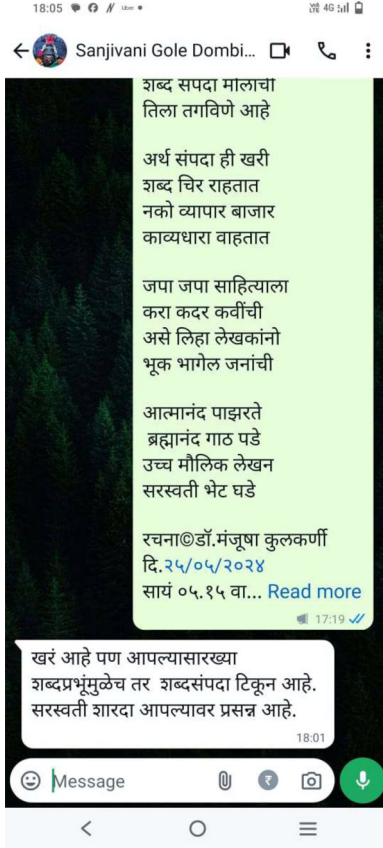
नको नको माणसांनो
वाणी वरदान आहे
शब्द संपदा मोलाची
तिला तगविणे आहे

अर्थ संपदा ही खरी
शब्द चिर राहतात
नको व्यापार बाजार
काव्यधारा वाहतात

आत्मानंद पाझरते
ब्रह्मानंद गाठ पडे
उच्च मौलिक लेखन
सरस्वती भेट घडे

जपा जपा साहित्याला
करा कदर कवींची
असे लिहा लेखकांनो
भूक भागेल जनांची

दि.२५/०५/२०२४
सायं. ०५.१५ वा.

लेखिकेचा परिचय

- डॉ. मंजूषा पंढरीनाथ कुलकर्णी,
पीएच. डी. (संस्कृत), नेट (संस्कृत), सेट (शिक्षणशास्त्र), एम.ए.
(संस्कृत), एम.एड., राजपत्रित अधिकारी वर्ग १ (महाराष्ट्र शासन, भारत)
(सहाय्यक प्राध्यापक - संस्कृत)
२३१ समर्थ अलंकार, सदनिका क्र. २, कवितांच्या बागेसमोर, विठ्ठल
रुक्मिणी मंदिराजवळ, ज्योतीनगर, छ. संभाजीनगर - ४०० ००५
ई-मेल : dr.manjushak@gmail.com
मोबाइल : + ९१ ९८२२८ ३९४९१ । व्हाट्सएप; +९१ ९०८२१ ६१५२४

सध्या :

- प्रशासकीय अधिकारी, मुख्यमंत्री कार्यालय, मंत्रालय, मुंबई
(महाराष्ट्र) येथे राजपत्रित अधिकारी वर्ग १ म्हणून कार्यरत.
- महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगामध्ये राज्यात सर्वप्रथम स्थान अधिगत आणि
राजपत्रित अधिकारी वर्ग १ शासनसेवेमध्ये २२ वर्षांपासून कार्यरत.
- संस्कृत सल्लागार मंडळाची सदस्य, साहित्य अकादमी, नवी दिल्ली.
(<https://sahitya-akademi.gov.in>)
- व्यापकदृष्ट्या मान्यताप्राप्त संस्कृत भाषातज्ज्ञ, साहित्य अकादमी अनुवाद
पुरस्कार २०२० प्राप्त, उच्च शिक्षणातील शैक्षणिक विचारवंत, उच्च प्रशंसित
कवयित्री, लेखिका, संशोधक आणि वक्ता.
- तर्कतीर्थ लक्ष्मणशास्त्री जोशी लिखित “वैदिक साहित्याचा इतिहास”
(२६० पृष्ठे) या मराठी पुस्तकाचा (साहित्य अकादमी पुरस्कृत)
संस्कृतमध्ये अनुवाद करण्याचा विशेष प्रतिष्ठेचा प्रकल्प साहित्य
अकादमीने प्रदान केला होता, जो पूर्णत्वाला जाऊन साहित्य अकादमीद्वारे
अनुवाद प्रकाशित.
- आचार्य बाळाराव सावरकर लिखित स्वातंत्र्यवीर सावरकर यांच्या
चरित्राच्या (अंदाजे २००० पृष्ठांच्या) ४ खंडांचा अत्यंत सन्मानाचा
संस्कृत अनुवाद प्रकल्प स्वातंत्र्यवीर सावरकर राष्ट्रीय स्मारक, मुंबई यांनी
स्वाधीन केला आहे. त्यापैकी प्रथम खंडाचा अनुवाद पूर्ण झालेला असून
प्रकाशनाच्या मार्गावर.

- गेल्या २५ वर्षांपासून, भाषा, साहित्य, संस्कृती, कला, नाटक, शिक्षण आणि भाषेशी संबंधित विधायक कार्याचा प्रसार करण्याच्या ध्येयाने प्रेरित अन् कार्यरत आहे.
- संस्कृतच्या प्राध्यापिका, वसंतराव नाईक शासकीय कला आणि सामाजिक शिक्षण संस्था, नागपूर.
- महाराष्ट्र शासनाच्या पहिल्या पूर्णवेळ महिला भाषा संचालक आणि महाराष्ट्र राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोग, महाराष्ट्र शासनमध्ये प्रशासकीय अधिकारी ह्या पदांवर कार्यभार सांभाळला.
- पुणे विद्यापीठातून पदवी आणि पदव्युत्तर शिक्षण पूर्ण केले
- तसेच पुण्यातील एसएनडीटी विद्यापीठामधून देखील बी.एड. आणि एम.एड. पूर्ण केले.
- एकाच वेळी पुणे विद्यापीठ आणि टिळक महाराष्ट्र विद्यापीठात अव्वल येण्याचा बहुमान मिळवला.
- MPSC वर्ग-एक परीक्षेमध्ये संस्कृत या विषयामध्ये सर्वप्रथम येण्याचा बहुमान
- विविध राष्ट्रीय आणि आंतरराष्ट्रीय परिषदा, चर्चासत्रे आणि परिसंवादांमध्ये अनेक शैक्षणिक शोधनिबंध सादर केले आणि अनेक प्रतिष्ठित पुरस्कार जिंकले.

लक्षणीय योगदान :

डॉ. मंजूषा या भाषा, कला, नाटक, संस्कृती, प्रशासन, साहित्य आणि शिक्षण या क्षेत्रांमध्ये अनेक बहुमुखी भूमिकांमध्ये योगदान देत आहेत. त्या संस्कृतमधील एक प्रसिद्ध प्राध्यापिका, एक प्रसिद्ध वक्ता, एक विचारशील प्रवचनकार, एक वाचक, एक उद्घोषक, एकल-कलाकार-नाट्यकलावंत/सादरकर्त्या, एक कवयित्री, एक संशोधक, एक लेखिका आणि अशा अनेक क्षेत्रांमध्ये नैपुण्य असलेल्या विदुषी आहेत.

गेल्या काही वर्षांमध्ये डॉ. मंजूषा यांनी भाषिक संशोधन, अनुवाद, भाषा आणि कोशविकास आणि भाषा धोरणाची निर्मिती अशा अनेक महत्त्वपूर्ण क्रियाकार्यांचे नेतृत्व केले आहे. शिक्षण, साहित्य, प्रशासन आणि संस्कृती या

क्षेत्रातील त्यांच्या अद्भुत योगदानाबद्दल त्यांना अनेक पुरस्कार आणि सन्मानचिन्हांनी सन्मानित करण्यात आले आहे.

डॉ. मंजूषा यांनी मराठी कवितेच्या क्षेत्रात जागतिक स्तरावर विश्वविक्रमधारक अशी एक अनोखी ओळख निर्माण केली आहे आणि चरित्र, कविता, ललित आणि तात्त्विक तसेच वैचारिक लेखन अशा सर्व संबंधित शैलींमध्ये त्या एक उत्कृष्ट आणि प्रथितयश लेखिका म्हणून चमकत आहेत.

प्रकाशमार्गाः हे पुस्तक डॉ. प्रकाश बाबा आमटे यांच्या चरित्राचा (मराठी भाषेतील) डॉ. मंजूषा यांनी केलेला संस्कृत अनुवाद आहे ज्याला २०२० वर्षातील साहित्य अकादमीच्या अनुवाद पुरस्काराने गौरविले गेले. डॉ. आमटे यांच्या या अद्भुत जीवनप्रवासाचा संस्कृतमध्ये अनुवाद करण्यात डॉ. मंजूषा यशस्वी ठरल्या आहेत.

“साहित्यिक व्रत” म्हणून गेल्या ६ वर्षांपासून, डॉ. मंजूषा रोज काव्यरचना रचत आहेत आणि प्रसारित करत आहेत. त्यानिमित्ताने मराठी कवितेतील ‘हाय रेंज बुक ऑफ वर्ल्ड रेकॉर्ड’ मध्ये जागतिक विक्रम केल्याबद्दल महाराष्ट्राचे माजी राज्यपाल श्री. भगतसिंग कोश्यारी जी यांच्या हस्ते डॉ. मंजूषा यांचा सत्कार झाला आहे.

प्रकाशित पुस्तके -

- डॉ. मंजूषा यांनी मराठी, संस्कृत आणि इतर भाषांमध्ये अनेक उत्तम पुस्तके लिहिली आहेत आणि त्यांचे पहिले पुस्तक ‘विवाह संस्कार’ २०१० या वर्षी प्रकाशित झाले. त्यानंतर डॉ. मंजूषा यांनी संस्कृतमधील इतर अनेक पुस्तके प्रकाशित केली आहेत ज्यामध्ये श्यामस्य माता, विवेकानंदस्य विचारसौंदर्यम्, वेदकालीन स्त्रीरत्नानि, स्मृतिवचनानि, स्मृतिप्रतिपादित न्यायः, विवेकरत्नानि, प्रकाशमार्गाः अशी अनेक पुस्तके संस्कृतमध्ये रचली व अनुवादित केलेली आहेत. तर ‘प्राचीन भारतीय समाज’, ‘सूर्य शक्ती और मानव’, ‘कौटिलीय अर्थशास्त्र’, ‘स्मृतीग्रंथ - भाग १ और २’ ही त्यांची हिंदी भाषेतील पाच पुस्तके प्रकाशित झाली आहेत.

त्यांच्या मराठीतील पुस्तकांमध्ये अनमोल विचार ठेवा - नचिकेता (लेखांचा संग्रह), लावण्यखणी (मराठी लावणी गाण्यांचा संग्रह), कणखरबाणा राणी

अहिल्या (अहिल्याबाई होळकर यांचे चरित्र), मृद्गंध (ग्रामीण मराठी भाषेतील कवितांचा संग्रह), एक पाती गवताची (ललित लेखसंग्रह), प्रीतसुधा, आरसपाणी-जीवनगाणी (मानवी जीवनावरील कवितांचा संग्रह), गोड-गोड पापा (बालकवितांचा संग्रह), सर्ग-निसर्ग, संतोष, उत्कर्ष, पूर्वा, सृष्टीगंध (निसर्गावरील कविता), नाथा पंढरीनाथा, ईश भाग्येश (देवभक्तीपर), मंगेश, आंदण (प्रासंगिक), रूप-स्वरूप (राधाकृष्ण), अलवार, मधुश्री (ऋतू), सुधांशु (चंद्र), दिव्यांतरी (सूर्य), बकुळफुले, अळुमाळु, सुरभी (फुलांवरील कविता), खाणाखुणा (पशु), वैष्णवी (पक्षी), नादश्रुती, श्वेता (तिच्यावरील प्रीत कविता), स्वामिनी (स्त्रीजीवन - भाग १), मृणालिनी (स्त्रीजीवन - भाग २), प्रमिला (धरती-आकाश), लाघव वेळा (सकाळ-संध्याकाळ), मनमंदिरा, तेजशलाका, उदय, मंजुभारती (जीवनपर कविता), प्रियतमा शुभांगी, नेहा, सुधीर (त्याच्यावरील प्रीत कविता), मन्मनी, इंदुमती, मंजुश्री, मानसी (ललितलेख), बोल बरवे, मनस्विनी, हृदयस्पर्शी (रसिकप्रतिक्रिया - कवीश्वर), प्रतिसाद, रसिकवरा (अन्य रसिक प्रतिक्रिया) यांचा समावेश आहे.

याशिवाय विज्ञानातील संस्कृत, स्मृती धारा भाग-१ आणि भाग २, चतुर्ग, शोधामृत, संस्कृत मराठी उखाणे, गौरवगाथा सूर्याची, जीवनचिंतन, भावमंजूषा, विचारकणिका, वेदकालीन स्त्रीरत्ने आणि अणुविज्ञानातील झंझावात - डॉ. अनिल काकोडकर, प्राचीन भारतीय समाज. ही पुस्तके देखील प्रकाशित आहेत. त्यांचे मराठीमध्ये 'मंजु मंजिरी' आणि 'सर्ग निसर्ग' नावाने ऑडिओ कवितासंग्रहही प्रकाशित झालेले आहेत.

प्रकाशनाच्या वाटेवरील पुस्तके -

(राधाकृष्ण) - श्रीरंग, (निसर्गपर) - युगंधरा, (वेळा) - तेव्हा, (मिश्र कविता) - गंधराणी, कवडसा, मृणमयी, अबोली, (ऋतू) - सहा सोहळे, नभ मोजताना, (पाऊस कविता) - श्रावणी, (गझल) - उल्का, (अन्य रसिक प्रतिक्रिया) - रसिकवरा, हृदयतरंग, अनुबंध (वाट) - जरा रेंगाळले, (फुले) - कामिनी, (रंग) - रंगतनु, कृष्णकांत, (सर्वोत्कृष्ट कविता) - कविता माझी.

मिळालेले पुरस्कार :

पुरस्काराचे नाव आणि वर्ष -

- कोकण मराठी साहित्य परिषदेचा अत्यंत मानाचा २०२२-२३ चा ललित गद्य विभागातील द्वितीय क्रमांकाचा सौ. लक्ष्मीबाई व राजाभाऊ गवांदे पुरस्कार 'एक पाती गवताची' या ललितलेखसंग्रहास प्राप्त झाला आहे.
- शिक्षाश्री सन्मान - २०२४
- स्व. वा.ना. उत्पात स्मृती पुरस्कार - २०२३
- परळी भूषण पुरस्कार २०२३
- मुंबई मराठी ग्रंथ संग्रहालय २०२३ पुरस्कार (गौरव गाथा सूर्याची साठी)
- संस्कृत भाषा सभा नाशिक, महाराष्ट्र तर्फे डॉ. व्ही. एम. गोगटे स्मृती पुरस्कार २०२३
- अखिल ब्राह्मण मध्यवर्ती संस्था, नाशिक २०२२ तर्फे सन्मान आणि सत्कार
- अखिल देशस्थ ऋग्वेदी ब्राह्मण मध्यवर्ती मंडळ, वडोदरा तर्फे "साहित्य रत्न" पुरस्कार २०२२
- सरस्वतीदेवी विद्या विकास ट्रस्ट पुरस्कार २०२२
- प्रेमचंद सन्मान २०२२
- अणुविज्ञानातील झंझावात : डॉ. अनिल काकोडकर - ३ राज्यस्तरीय पुरस्कार प्राप्त
- महात्मा फुले राज्यस्तरीय बाल-साहित्य पुरस्कार (महाराष्ट्र साहित्य प्रतिष्ठान) २०२१
- राज्यस्तरीय संत नामदेव चरित्र साहित्य पुरस्कार २०२०
- लेखक सुनील रंगराव देसाई राज्यस्तरीय बाल-साहित्य पुरस्कार २०२९
- संस्कृतसाठी साहित्य अकादमी अनुवाद पुरस्कार २०२०
- राष्ट्रपती पुरस्कार विजेते दिवंगत व्ही.डी. सर्जे गुरुजी प्रतिष्ठानचा जीवन गौरव पुरस्कार २०१८

- पत्रकार उत्कर्ष समिती (मुंबई)चा राज्यस्तरीय आदर्श शिक्षक पुरस्कार २०२७
- शेतकरी शिक्षण प्रसारक मंडळ आष्टी जि. बीड (महाराष्ट्र) चा राज्यस्तरीय आदर्श पुरस्कार
- द्वारका प्रतिष्ठानचा राज्यस्तरीय सर्वोत्कृष्ट प्रशासक पुरस्कार
- गोस्वामी संत तुलसीदासकृत रामचरित मानस पुरस्कार २०२६
- राज्यस्तरीय दैनिक भास्कर महिला पुरस्कार २०१२
- राज्यस्तरीय लोकमत सखी सम्राज्ञी पुरस्कार २०१२
- दिल्ली संस्कृत अकादमी, अखिल भारतीय-नवोदित - संस्कृत कवि प्रतियोगिता पुरस्कार २०१२
- लोकमत माझी आई पुरस्कार २०१२
- राज्यस्तरीय महिला गौरव पुरस्कार २०११
- संस्कृत नाट्य महोत्सव - संहितालेखन प्रथम पारितोषिक २०११
- संस्कृत नाट्य महोत्सव - नाट्य द्वितीय पारितोषिक २०११
- राज्यस्तरीय विद्यारत्न पुरस्कार २०११
- राज्यस्तरीय विद्यारत्न पुरस्कार २०१०
- S.N.D.T. महिला विद्यापीठ, सर्वतृतीया २००१
- मध्यप्रदेश संस्कृत अकादमी राष्ट्रीय निबंध रचना पुरस्कार १९९८
- महाराष्ट्र राज्यशासन संस्कृत प्राविण्य पुरस्कार १९९८

• Digital Content :

अ.क्र.	तपशील	लिंक
१	सखी सहाद्री मुलाखत, दि. १०-१०-२०२४	https://www.facebook.com/share/v/FmEuAjAVeKGrUnYB/?mibextid=WC7FNe
२	सोनाली नवांगुळ, डॉ. मंजूषा कुलकर्णी यांना साहित्य अकादमीचा अनुवादासाठी पुरस्कार	https://www.loksatta.com/pune-news/sonali-nawangul-dr-manjusha-ku-lakarni-sahitya-akademi-award-for-translation-akp-94-2600116?utm_source=whatsapp_web&utm_medium=social&utm_campaign=socialsharebuttons
३	“आपल्यालाच आपला प्रकाश होता आलं पाहिजे.” साहित्य अकादमीचा पुरस्कार मिळाल्या नंतर मंजुश्री यांनी दिलेला हा संदेश आपल्या सर्वांसाठी साहित्य अकादमी पुरस्कार विजेत्या डॉ. मंजूषा कुलकर्णी MaxWoman वर.	https://youtu.be/Lqu-YF4G-rw
४	डॉ. मंजूषा कुलकर्णी यांना साहित्य अकादमी पुरस्कार	https://www.madhyamvruttseva.com/डॉ-मंजूषा-कुलकर्णी-यांचा/

५	महाराष्ट्राचे माननीय राज्यपाल यांचे ट्वीट	< https://twitter.com/maha_governor/status/ @maha_governor 1439559856764030979 ?s=08 < https://twitter.com/maha_governor/status/143955 9856764030979 ?s=08
६	संस्कृत भाषाव्रताचा सन्मान 'प्रकाशवाटा' या डॉ. प्रकाश आमटे यांच्या आत्मचरित्राचा संस्कृत अनुवाद डॉ. कुलकर्णी यांनी 'प्रकाशमार्गः'	https://www.loksatta.com //lokrang/sahitya- akademi-award-for- translation-autobiography- of-prakash- amte-poet-prof-dr- manjusha-kulkarni- prakashwata-zws- 70-2612674/lite/ ?utm_source=whatsapp_ web&utm_medium=social& utm_campaign=socials harebuttons
७	https://mr.wikipedia a.org	https://mr.wikipedia.org/ wiki/मंजूषा_कुलकर्णी
८	प्रा.डॉ. मंजूषा कुलकर्णी यांचा महाराष्ट्र राज्याच्या मा. राज्यपालांच्या हस्ते अभिनव साहित्यिक विक्रम केल्याबद्दल सत्कार	https://youtu.be/ 6x7BRzz_seo

९	प्रशासक आणि संस्कृत विद्वान - डॉ. मंजूषा कुलकर्णी यांच्याशी भेट (डीडी न्यूजद्वारे)	https://youtu.be/7a5dNUZKnRk
१०	@MahaGovtMic	https://twitter.com/MahaGovtMic/status/1476551366352924672?s=08
११	कवयित्री डॉ.मंजूषा कुलकर्णी यांचा जागतिक काव्य विक्रम केल्याबद्दल राज्यपालांच्या हस्ते सत्कार 'साहित्यिक व संतांनी देश एकसूत्रात बांधला' भगतसिंह कोश्यारी	https://twitter.com/InfoVidarbha/status/1418559733921816580?s=20
१२	साहित्याच्या पारावर डॉ. मंजूषा कुलकर्णी सखी सह्याद्री - डीडी सह्याद्री दूरदर्शन मुंबई	https://youtu.be/VEJcY4GX7tg
१३	सखी सह्याद्री	< https://youtu.be/ITLxlnwuJc ; https://youtu.be/7a5dNUZKnRk
१४	खास कार्यक्रम / नवदुर्गासह डॉ.मंजूषा कुलकर्णी / नवरात्री स्पेशल / सकाळ मीडिया	https://youtu.be/m1Ot_LzxI4k

१५	मनीषा नवपुते यांची फेसबुक पोस्ट	https://m.facebook.com/ story.php?story_fbid=1266 533350529198id=10001517 6343763&sfnsn=wiwspwa
१६	संजीव खानझोडे यांची फेसबुक पोस्ट	https://m.facebook.com/ story.php?story_fbid= 4429100480484776 id=100001546044035 sfnsn=wiwspwa
१७	ऑडिओ अल्बम - “सर्ग_निसर्ग” ऑडिओ अल्बम - “मंजुमंजिरी”	https://vy6s8.app.goo.gl/ NKnJ5 https://vy6s8.app.goo.gl/ A8Z5
१८	Special Screening of 100th Episode of Mann Ki Baat from Raj Bhavan	https://www.youtube.com /live/7-dyWQaLA?si=mid 7qSf_HIM6WQ8q
१९	स्वामी विवेकानंद व्याख्यान : भाग - १	https://youtu.be/TrNMBV_ ysf8?feature=shared
२०	स्वामी विवेकानंद व्याख्यान : भाग - २	https://youtu.be/NpvMk- Pu4dOs?si=typfHtOvNg- 1hDXgT

सारांश :

- एकूण अनुभव (शैक्षणिक) : २२ वर्षे
- एकूण अनुभव (प्रशासकीय) : १३ + वर्षे
- व्याख्याने आणि भाषणे : १००० पेक्षा जास्त
- प्रवचने : ५०० हून अधिक
- शोधनिबंध प्रकाशित : १०० हून अधिक
- स्वलिखित पुस्तके (प्रकाशित) : ८४
- स्वलिखित पुस्तके (आगामी) : १९
- संशोधन प्रकाशने : १६
- परिषद / सेमिनार / कार्यशाळेत सहभाग (आंतरराष्ट्रीय, राष्ट्रीय आणि राज्यस्तरीय) : ४०
- परिषद / सेमिनार / कार्यशाळेत स्रोत-व्यक्ती / तज्ज्ञ म्हणून सहभाग : २०० हून अधिक
- पुरस्कार : २०० पेक्षा जास्त
- मिळालेल्या शिष्यवृत्ती : ९
- डॉ. मंजूषा यांच्या मार्गदर्शनात पीएच.डी. पदवी प्राप्त विद्यार्थी : ०५
- डॉ. मंजूषा यांच्या मार्गदर्शनात पीएच.डी. संशोधन कार्य सुरू असलेले विद्यार्थी : ०४

● ● ●